

Catechismus

JUDÆORUM.

In disputatione & dialogo magistri
ac discipuli scriptus à Rabbi
Abrahamo Jagel, Monte Silicis
oriundo.

Et latinus ex hebræo factus à
Ludovico de Compiegne de Veil, A.M.

L O N D I N I:
Typis *A. Godbid & J. Playford*, pro *Sam. Carr*
ad Insigne Capitis Regii in Cœmeterio
Paulino. 1 6 7 9.

Catechismus

JUDÆORUM.

In disputatione & dialogo magistri
ac discipuli scriptus à Rabbi
Abrahamo Jagel, Monte Silicis
oriundo.

Et latinus ex hebræo factus à
Ludovico de Compiegne de Veil, A.M.

L O N D I N I:
Typis *A. Godbid & J. Playford*, pro *Sam. Carr*
ad Insigne Capitis Regii in Cœmeterio
Paulino. 1 6 7 9.

Illustrissimo, & Reverendissimo

In Christo Patri,

HENRICO COMPTON,

Episcopo Londinensi, Regi

à Consiliis sanctioribus, & Regi

Sacelli Decano,

Ludovicus de Veil

P. S. D.

PArvum ego tibi, Vene-
rande Praesul, fero mu-
nusculum, velut eorum,
qua deinceps in hac in-
sula fortunata confecturus sum,
operum primitias & libamenta

Per-

*65-1927

Catechismus

JUDAEORUM.

In disputatione & dialogo magistri
et discipuli scriptus a Rabbi
Abrahamo Jagel, Monte Sileis
ordinatus.

In hunc ex hactenus factus

Londoni de Compagnie de Veil, A.M.

LONDINI:
Typis A. Goulet & F. Planchon, pro Sam. Carr.
ad insignem Capitis Regii in Censorio
Pars. no. 1 & 7 a.

DEDICATIO.

& odium vitiorum excitandum,
 accommodatius è synagoga pro-
 ficisci posse videatur. Ecquis
 autem, Inclyte sacrorum Anti-
 stes, divinæ religionis atque vir-
 tutis zelo te flagrantior? Ec-
 quis in veritate perspicienda, tu-
 enda, propaganda prudentior,
 fortior, diligentior? Infinitus
 sim si velim enumerare non dico
 singulos homines, sed familias
 totas à superstitione tetra & pra-
 vis erroribus ad religionem pu-
 ram ope tuâ traductas: neque
 enim hujus celeberrimæ civita-
 tis, aut etiam amplissimi regni
 terminis continens studium am-
 pliandæ religionis Evangelicæ
 tuum: erumpit ad omnes Euro-
 pæ partes: hîc afflicto & ja-
 centem Ecclesiæ reformatæ gre-
 gem

DEDICATIO.

Perspicuum est enim ab antiquitate pagana juxta atque judaica, primitias temporum, laborum, frugum, & fructuum eò consecratis esse, ut rerum auctorem prædicaret, efferret, celebraret: haud absimiliter ego nunc quod primum hîc converti monumentum hebraicum eâ mente tibi dedico, ut hoc anathemate palàm fiat otium mihi literarium à te constitui. Quam quidem grati ac memoris animi testificationem per se ipsam acceptam tibi fore confido: præterea autem ejus, quod offertur, scripti genere, scio, non mediocriter oblectabere. Nimirum in eo de principiis Mosaicæ religionis differitur, atque ita differitur, nihil ut ad veræ virtutis amorem,

DEDICATIO.

Quò melius agitur cum iis, quos
in tutelam ac fidem commisit
tuam Deus Optimus Maximus.
Hi tete pro concione singulis
diebus solemnibus audiunt ex-
plicantem oracula divina divino
numine afflatum : his faciles sem-
per ad te patent aditus : horum
alios consolando, alios consilio,
aut re, aut ponderosa commen-
datione juvas : hos omnibus
studiis, laboribus, vitæ periculis
complecteris. Id videlicet an-
tea sæpe cognitum est : verum
enim ex quo patefieri cœpit illa
sceleratissima conjuratio in Apo-
stolicam religionem, in regem
augustum post hominum memo-
riam longè clementissimum, in
omnes, quotquot sunt Christo &
regi fideles, lumen animi, inge-
nii,

DEDICATIO.

gem erigis, recreas; illic laban-
tem confirmas, sustines, atque
amantissimi parentis instar foves
& auges: idem finitimis ac pro-
pinquis, & longè disjunctis è po-
pulis magnæ spei sacerdotes huc
evocas, hîc sustentas, & cooptras
in collegia illa seminaria castio-
ris Ecclesiæ, in quibus ad do-
ctrinam orthodoxam, & ad om-
ne pastoralis officii munus instru-
untur sic, ut virtutibus & literis
divinis atque humanis exculti, &
omnibus rebus ornati, deinde
plebem ubique gentium ad fru-
gem corrigant. Quin etiam in
Novum Orbem hinc à te pluri-
mi sacerdotes emittuntur, & ibi-
dem aluntur, qui sacra fideliter
ministrant popularibus, & bar-
baros Christi mysteriis iniciant.

DEDICATIO.

rum & humanarum interior &
recondita cognitio tua: hoc il-
lud tuum naturâ solers & acere
judicium sic acuit, ut primo jam
aspectu verum a falso dijudices,
cujusvis hominis mores perspic-
as, atque etiam intimos animi re-
cessus penetres. Etenim ita mul-
ta sunt egregiæ tuæ laudes, ut in
angustias epistolæ concludi ne-
queam: itaque jam ad me rever-
tor. Equidem meum hoc tibi,
Reverendissime Pater, qualecun-
que munusculum pro tuo litera-
rum atque literatorum studio
haud ingratum fore certò scio:
verùm enim si perpendatur in
omni munere non tam quid de-
tur, quam quo detur animo, quid-
quid id est certè cum singulari
sensu pietatis offero. Nempe
tu-

DEDICATIO.

nii, consilii, instinctu divino concitati simul una fortitudinem omni virtutum choro stipatam Ecclesiae, regi, patriae ostendisti. Quid? Tuorum ego glorioso studiorum cursu quid satis dignum prædicem? Tantum abest, ut, cum ad doctrinae lauream aspirares, id quod tibi compendium laboris splendor generis offerebat, acciperes; ut potius in sapientiae priscos illos investigatores Pythagoram, Platonem, & horum similes inspiceres, & illorum exemplo maria transmitteres, multas & varias regiones amplissimas omnium disciplinarum laude florentes peragrare eo consilio, ut harum doctissimos quosque viros adires, audires: hinc illa rerum divinarum

PROOEMIUM

Interpretis.

P Rincipia fundamentaque Mosaica
Legis ex hebræo sermone lati-
nè reddita in lucem profero ;
simul & Judaica persuasionis ejus, quæ
nunc est, articulos tredecim : quibus qui-
dem sic adherescit illa natio, ut, si quis
ex ea vel unicum horum detrectet,
actum sit, homo de communione synagoge
deciderit, & suum Judæi nomen amiserit.

Ommino locum istum quàm copiosè tra-
ctavit Rabbi Moses Majemonides, scrip-
torum Hebræorum facilè princeps : tracta-
runt

DEDICATIO.

tuorum erga me meosque meritorum est ea ratio, ut tibi non secus ac optimo parenti cultum, honorem, & pietatem adhibeam. Pignus igitur gratæ voluntatis in te meæ monumentumque tibi consecro, simul & votum hoc sanctè nuncupo, ad extremum vitæ spiritum obnixè omnia me facturum, ut hac tuâ benignitate indignum me iudicet nemo. Vale. Dabam Londini
3 Idūs Maii, 1679.

P R O-

Prooemium Interpretis.

Dictamen rationis appellatur : verum
enim hac de re scriptores illi fusè nimis,
nimisque perplexè. Nimirum huic illi
argumento multas & varias intexuere
controversias oppidò spinosas, ad quas ex-
plicandas longis ambagibus & circuitioni-
bus adeò magnis utendum erat.

Ea de causa noster hic auctor in ani-
mum induxit suum, ut superiores scripto-
res adiret, atque uniuscujusque quod erat
in eo genere bellissimum carperet, unde
quoddam faceret quasi commentarium, id-
que solidum & succi plenum. Etenim
concinnavit institutionem ejusmodi, qua
magister & discipulus de fide, spe, caritate
differunt inter se planè, pressè, placidè :
tam postea de stirpibus vitiorum homi-
nem à summa bono arcentium evellendis,

Prooemium Interpretis.

*runt & alii deinceps benè multi, Dom-
nus Isaacus Abarbanel in eo libro, qui
ראש אמנה Caput religionis inscribi-
tur: Rabbi Tam is, qui fuit Rabbi Salo-
monis Jarchi è filia nepos in ספר הישר
libro de recto: Rabbi Josephus Albo in
ספר עקרים libro de fundamentis:
Rabbi Chisda, Rabbi Abraha filius, in
ספר אור יהוה libro de luce Domini:
Rabbi Josephus Jaabez in libris duobus,
quorum uni nomen est מאמר האחדות
Disputatio de unitate Dei & alteri
ספר האמונה Tractatus de fide: Rabbi
Sem Tob in ספר האמונות libro de re-
bus credendis: Rabbi Elias Delamden-
nu, Rabbi Moses Cretensis filius, insig-
nis philosophus, in libro cui titulus
בחינת הדת Examen Legis: & auctor
anonymus ejus libri, qui מאמר השכל*

Prooemium Interpretis.

rursusque de ferendis ac colendis in animo
virtutibus : item & de vitiorum amaris,
& virtutum contrà fructibus mirum in
modum jucundis ac suavis.

Hic verò licet præceptionem de vita
& moribus cernere cum doctrina verè
Christiana mirificè congruentem : provi-
dentiam divinam consulere singulis homi-
nibus, atque etiam efficere, ut aliorum ali-
os misereat : virtutem mortalibus Dei
munere beneficiòque tribui, & divinæ gra-
tiae ope præpotenti demum posse diram mor-
taliū cupidinem restringui : cætum ho-
minum religione sociatum instar esse corpo-
ris, quod in sua membra describitur :
quemadmodum igitur si perculsum fuerit
eorum unum ab altero, nihilo magis id ul-
tis, sic & ex illo concilio cùm taserit

b

aliū

Prooemium Interpretis.

alium alius, injuriam esse condonandam, atque adeò pro illo, qui culpâ tenetur, veniam à placabili Deo precandam: Judaeum hominem alienis haud secus ac suis justum, fidum, aequum, comem, & urbanum esse debere: piè sanctèque vitam agentes ultimum bonorum adepturos non meritis suis, sed merâ benignitate Dei. Quid multa? Nihil reperias à Rabbiorum ullo magis castè purèque conscriptum, nihil magis distinctè concisum, nihil undique magis aptum, rotundum, ac simile sui. Ad calcem libri precationem auctor hic adjecit, cum ad religionem sacrorum, tum ad vitiorum correctionem, & adeptionem sapientia vehementer etiam atque etiam à Deo Optimo Maximo petendam: in ea profectò nihil aliud desideres, quàm Christi Jesu nomen augustum. Atque visum est

est

Prooemium Interpretis.

est illi suum hoc opus Rabbino cuidam inscribere, quod Hebraeis scriptoribus atque tam inusitatum est, quàm quod maxime.

Jam auctor iste natus erat è familia clara, cui Galiki cognomen: Mons Silicis erat ei patria, quod Venetia oppidum inter Patavium & Ateste situm est, ad minorem fluvium Medoacum. Adejus ævum quod attinet, altum ubique silentium: quin & de tempore, quo liber iste typis excusus est, nihil apertè dicitur: utrumque tamen haud obscurè dispicio. Namque cura Joannis de Gara hunc excusum esse librum, in ejus fronte declaratur, & ibidem commemorato nomini scriptoris more & instituto Judæorum, honoris causâ subiunguntur hæc tria trium verborum summa
ele-

Prooemium Interpretis.

elementa י"א, quorum vis est, tueatur
illam vindex & assertor ejus Deus. Ex
quo plane cognoscitur hunc scriptorem vi-
xisse etiam tum, cum typis ederetur ejus
opus: alioquin ejus nomini vel hæc adscri-
berentur sigla י"א, vel ista י"א, quæ nos
Christiani scriptores ferè solemus beatæ
vel felicitis memoriæ reddere: Joannis
autem illius ex officina monumenta He-
braeorum prodierunt ab anno 1573 ad an-
num 1609: hunc ergo scriptorem patet
floruisse præcipite proximo superiori, aut
etiam hoc ineunte sæculo.

Ceterum est & alius ab eodem hoc au-
tore liber de Muliere Strenua אשת חיל
quem librum itidem Rabbino magno cui-
dam inscriptum Daniel Zanetus typis
mandavit 1611 Venetiis. In hoc ex au-

toritate

Prooemium Interpretis.

Fortitate sacrarum literarum commodè dis-
cutatur de mulieris strenua laudibus, &
officiis erga virum, de pace conjugum inter
se tuendâ, & de re familiari diligenter
amplificandâ: sed hoc de libro & in præ-
sens satis, & fortasse pluribus aliàs.
Ille verò, quem latinum ex hebraeo fa-
ctum jam nunc in lucem edimus, ille plu-
rimi fit in synagoga, & meritò quidem:
nam ad conficiendum eum auctor ejus ex
scriptoribus idoneis, priscis & neotericis,
optima quæque legit, quibus concinnandis
non exquisitam modò rationem adhibuit;
sed etiam illustrem brevitatem, quâ ni-
hil est in expositione disciplinæ jucun-
dus.

Ego verò sic existimaui, hoc opusculum
rei literariæ simul & Christianæ non ita

Prooemium Interpretis.

parum conducturum: & cum multa magna moliar, qua certò scio haud ingrata fore; tamen priùs esse duxi statim ab adventu meo in hoc amplissimum atque augustum imperium aliquid cognitione dignum edere. Ac de ratione libri & instituto meo satis dictum est: aliquando enim Jagelem latinè loquentem audiamus.

*Obrepserunt typographica quadam menda, levia
quidem, sed menda tamen ; hac ita corrigito.*

Pag.3.lin.1. lege *iisdem*. p.10.l.3. פה אר
p.12.l.pen. שחשוב p.19.l.14. בשלמות p.
20.l.antepen. desideratur in margine *fer.* 17.5
p.27.l.5. בלבבך p.28.l.16. ניתן p.29.l.2.
אותו p.33.l.13. *commissis, enascuntur* tolle
comma. p.35.l.ult. כרי p.36.l.17. כי כלם
p.50.l.24. *adeo, sanctam* tolle comma. p.52.l.
ult. שהגוף p.55.l.3. החכמה

IMPRIMATUR.

Dat. 12. Mart.

167⁹.

H. LONDON.

Quia doctrinam bonam tradō vobis,
Prov. 4. 2.

DOCTRINA BONA

*Ab Abrahamo Jagel de Monte Silicis, è
familia Galiki, quem Deus et liberator
ejus salvum & incolumem servet.*

Omnino est ista dissertatio molis exiguæ, sed-
enim multi momenti: continet enim funda-
menta Legis, & rectam vivendi viam, quam
quisquis insistet, immortalem præsentī jux-
ta, atque futuro ævo gloriā consequetur.

Hac igitur pueri videlicet initiabuntur, cum
fidei dogmatis, tum etiam doctrinæ mo-
rum. Sed ne senes quidem illā se abstine-
bunt: est enim via strata, cujus semitæ tra-
mitēsque recti & tranquilli sunt omnes.

*Excudebatur jussu Joannis de Gara,
Venetiis.*

כי לקח טוב נתתי לכם

לקח טוב

להצעיר אברהם יגל יצו ממונציליז
ממשפחת הגאליקי

והוא דרוש מעט הכמות ורב האיכות
הכולל עקדי התורה והדרך הישרה
שהיא תפארת לעושה בעולם הזה
ובעולם הבא

חניך לנערים באמונה ובמוסר וגם
יוקינו לא יסירו מהדרך הסלולה
ישרים כל מסילותיה וכל גתיבותיה
שלום

נרפס במצות זואן די גארה
בוויניציא

Magai & celsi animi viro, atque inprimis sapienti, gloria & dignitate quam præstantissimo, inelyto Rabbi *Josepho de Fano*, R. *Isaaci* illius æternæ memoriæ filio, viri strenui, atque operibus amplissimi, & *Ferrara* etiam summo honoris splendore radiantis, salus & pax Dei.

H Aud alio pacto facilius domini gratiam sibi conciliet servus, quàm si huic pro munere ferat id quod etiam atque etiam cogitando ex suo ipsius ingenio depromserit. Quod si minus habeat ponderis, minúsque magnitudinis, quàm ut in mensa regali conveniat apponi, non continuo tamen erit despicatui ducendum: videmus enim tam gratam in re divina pauperis similaginem, quàm bovem divitis esse. Quapropter ego capite elato, perfrictaq; fronte, ad altare rutilum illud & purum detuli munusculum sanè quàm parvum. Atqui tantillum hoc opus animum summopere recreabit meum: is enim hæc de causa te pulchrè magnificabit. Nempe tu, Domine, huic operi meo quidam quasi murus editus eris, tu clypeus & umbo, qui cunctis in illud intorquendis arcu sagittis opponatur. Immo non erit, ut quisquam maledictis illud impugnet, quia enim situm est in loco egregiè communito, idemque sustinetur arbore procerâ, & ramis adeo venustis diffusa, ut ornamentum & decus existat huius ævi; cui verò silentium laus est, & predicatio generis taciturnitas. Accipe igitur,

יקר רוח איש תבונה המרום והנשא
לכבוד ולמעלה. ה"ה המפא"ר סט"ה
יוסף מפאנו יצ"ו בן איש חול רב
פעלים כמדה"ר יצחק ולה"ה כבוד יפעתו
בפירור"ה

במה יוכה עבד למצא חן בעיני אדוני
כי אם בהביא לפני מנחה מטורייני לבו
ועינו וגם כי תהיה קטנת האיכות והכמות
לעלות על שלחן מלכים לא מפני זה
תהיה לבו כי לזאת הסבה רצויה
היתה סלת העני כשור העשיר : לכן
הרימותי ראש והעזתי פני להביא לפני
מזבח אדום הטהור את מנחתי הקטנה
הזאת ואם מצער היא תחי נפשי בזה
ותהללך כי תהיה לה ליוני לחומה
נשגבה ולמקן וצנה נגד כל יורה בקשרת
וחצים נגדה ולא יפצה פה לרעה כי
איתן מושבה ותלתה עצמה באילן גדול
יפה נוף פאר הדור והדרו לו דומיה
תהלה ומיחסיתיה שתקיתא : התערב
נ

mi Domine & Doctor, accipe meum hoc quale-
cunque munusculum, aditus ad te mihi pateat, qui
voluntati tuae obsequi sitienter appeto usque, & ad
omnia tibi paratus sum, ita ut jam nunc palam ti-
bi polliceor ac profiteor.

Dabam ego minimus omnium & humilli-
mus, vermis adeo non homo, famulus
tuus Abraham Jagel R. Chanania f.m. filius
de Monte Silicis. Propitius esto mihi
Deus servator meus.

PRO-

נא אדוני ואלופי לקחת אותה ועתה
קחה נפשי הצמאה משתוקקת בכל עת
ורגע לעשית נחת רוח לפניך ולהיות טוב
לכל עבדך כפי המדבר אליך

נאם הצעיר והקטן תולעת ולא איש
משרתך אברהם יגל יצו בכמה"ר
חנניה ז"לה ממנציליצי

הקדמה

A 2

Prooemium Auctoris.

Quamvis mos iste fuit Israelitarum, ut quandam veluti maceriam Legi circumdantes, hanc totam in certa redigerent capita: ex quo fiebat, ut illius essent fundamenta cunctis familiaria. Hanc quidem certè prophetæ s.m. rationem tenuerunt, quorum alii Legis summam concluderunt articulis undecim, alii tribus, usque adeo, donec ex illis unus novissimè Legem omnem una re sola comprehendit: hoc enim illud est, quod scriptum legimus, *Insuper autem in fide sua vivit.* Nunc igitur cum præ multis peccatis nostris miseræ nos & æruminæ premant aliæ ex aliis, multo etiam magis expedit, vim Legis, religionis rationem, ingenium caritatis, & morum institutionem, quæ etiam ante Legem viguit duo annorum millia, paucis & brevibus complecti sententiis, & iisdem ponderosis; ut adolescentulus non ita sapiens, neque porro stultus gestiat animum his informari suum ad Legem magnificandam & corroborandam. Atque, utinam magistri illi nostri, qui synagogis Judæorum longe lateq; dispersis ac dissipatis præpositi sunt, in animum inducant præceptis suis ac monitis rationem veri & recti sic explicare, ut tandem aliquando omnes cum majores, tum etiam

Hab. 3. 4.

הקדמה

לפנים זאת בישראל לעשות סיוג לתורה
 ולהעמיד הדברים על שרשם באופן שכללי
 הדברים העקריים יהיו שנורים בפי הכל
 כמו שעשו הנביאים ע"ה יש מהם שהעמיד
 כל דברי התורה על י"א כללים יש
 שהעמידם על שלש עד שלבסוף קם אחד
 מהם והעמיד כל התורה כולה על כלל
 אחד שנאמר וצדיק באמונתו יחיה ומה
 גם עתה שבע"ה צרות צרורות תוכפות
 זו את זו כי טוב ונעים להעמיד כללי
 התורה עבודה וגמילות חסדים ודרך ארץ
 שאלפים שנה קדמה לתורה על כללים
 קטני הכמות ורבי האיכות ובאופן שנער
 קטן דלא חכים ולא טפש ינהג בהם בשאט
 בנפש כדי להגדיל תורה ולהאדיר : ומי
 יתן והיה לבבם זה של אלופינו ראשי
 הקהלות יצו נפוצות יהודה וישראל
 לצוות ולהודיע דרכי האמת והיושר ויהיו
 כלם

etiam natu minores vim & naturam divinam, simul & morum regulam probè cognoscant! Nimirum ita fieret, ut in hac sublimi scientia multum proficerent omnes eorum discipuli: ~~puri~~ quoque, simplices, & tardi, quibus non est in manu, ut seu per doctores, seu per editos ab his libros eò veniant sapientiæ atque intelligentiæ, ut ad Legis sanctæ, & ejus, quæ est de moribus, doctrinæ interiora penetrent, isti tamen ipsi veritatem aliquatenus perciperent, siquidem ad istum modum à quopiam iis exponeretur. Hæc animo considerans, & maxime Dei gloriam, ego hominum homo minimus Abraham Jagel R. Chananiæ filius de Monte Silicis, & familia Galiki medio, & conventu prodii Dei zelo inflammatus, atque animum ad scribendum appuli. Nec vero id egi, ut genus dicendi grandius esset ac subtilius, sed ut placidum & intellectu facile, qualis est fere congressionum communis quotidianusque sermo. Atque sparsa passim verba sapientum & ænigmata, quæ quidem de fundamentis Legis scripta reliquere, diligenter collegi, nequaquam tamen laborans, quid à quoque proditum esset usquam indicare. Namque de via, quam insistentes venientis ævi lauream illam insignem, simul & ævi præsentis gloriam apud homines consequantur etiamdum vivi, disputationem confici distinctè concisam volui, ea mente, ut quò brevior disputatio, eò frequen-

tior

כלם קטנים וגדולים יודעים את ה'
 ודרכי המוסר כי בזה ירבה הרעת ב'
 התלמידים ונער או פתי וסכל אשר לא
 השיגה ידו להבין בלמודי החכמה
 והתושיה עד שירע פנות התורה והמוסר
 לא מפי סופרים ומפי ספרים ידע
 ויבין ישיג האמת ממי שאמרו ולכונן
 זו ולכבוד ה' קמתי אני הצעיר והקטן
 אברהם יגל יצו בכמהרר חנניה ולהר'
 מסוגצילצי ממשפחת הגאליקי בקנאות
 לה' מתוך הערה ולקחתי עט סופר ביד
 ולא התאמצתי ללכת בגבוהות לשון
 ערומים וחלצה כי אם בלשון קל ומיבן
 כדבר איש אל רעהו בלי הזכור דברי
 האומר בשום מקום ואספתי דברי
 חכמים וחירותם אשר כתבו על שרשי
 התורה והדרך שהוא עטרת תפארת
 לעושה בעהב ותפארת לו מן האדם בעהו
 בעוד בחיים חייתו למען יהיה חבוז
 קצר שגור בפי התינקות ולמחזהו על
 פה

tior sit in ore pueris, & ab isdem facilius edificatur; ita cum ætate simul accrescat in illis Dei timor, atque à peccatis deterreantur, neq; porro natu *grandiores* de via recta deflectant. Hoc ego opusculū *DOCTRINAM BONAM* inscripsi. Etenim *doctrinam bonam* *trado vobis*, quam hansi non ex propriæ mentis rivo, sed è fontibus sapientum, quibuscum arcana sua communicavit Deus. Quæ cum ita sint, nemo ququam præceptionem meam deferat: doctus autem homo meæ suam addat doctrinam, & pueris exponat, ad hanc eos constanter erudiat, nec desinat, usque dum in ea fuerint tam exercitati, quam qui maximè: immo donec eam à principio ad finem memoriâ teneant. Tum illi videlicet Dei timorem & amorem, tum sanctorum doctrinam illam, quæ pertinet ad vitam & mores, percipient, tum denique divine Legis vim animo comprehensam habebunt. Nunc tu mei, Deus Optime, memineris in bonam partem pro bono & æquo propositi mei. Enimvero non erit, ut erubescam & pudore suffundar, nec præsentī, nec futuro ævo: sed dabis fortem communem eorum, qui bene multos ad pietatem & justitiam excitarunt. Hi enim illi sunt, qui sic tanquam sidera splendore radiato collucebunt. Ita, ita tibi placeat.

פיה ובורה יגדלו ונסיפו ביראת ה'
 כל היום ולא יחטאו גם כי יוקנו לא
 וסורו מן הדוד הטובה הזאת וקראנו
 אחיו בשם (לקח טוב) כי באמת
 לקח טוב נתתי לכם ולא מלכי אמנם
 מסוד שיה החכמים האמתיים אשר סוד
 ה' אתם ועל כן תודתי אל תעובר ישמע
 חכם ויוסף לקח ישיב אותו לפני
 תלמידים וחיוק בספרים אל יורף ידו
 מהם עד שידעלם בו ויהיה שגור בפיהם
 מראש זער סוף כי אז יבינו יראת ה'
 ואתבתי ודעת קדושים במדות ודרך ארץ
 וצללי התורה ימצאו; וכרה לו אלקי
 לטובה כפי טוב ויושר הכוונה לא אביש
 תלא אכלם לא בעה' ולא בעהב ויהיה
 חלקי עם מוכי ומצדיקי הרבים הבהירים
 ומתארים ככוכבים לעולם ועד אביר
 תלמיד

*Discipulus.***P**raesto vobis adsit Deus:*Magister.*

Deus sit tibi propitius : sed heus, fili mi, tu quis es?

D. Tuus ego sum, & rerum dominum, coelorum effectorem vereor, idemque gratias illi maximas ago & habeo, tum quod humanam formam finxerit, tum quod Judaeum me constituerit.

M. Benigne tibi faciat Deus, nate : cedo nunc, obsecro, quem ad finem hac praestanti formam finxerit te Deus?

D. Omnino propter gloriam suam ille constituit omnia : me vero hac causa fecit, ut ipsius honori servirem, numen ejus colerem & vererem, & quaecunque illi grata sunt, ea facerem nullam propositam mercede : quanquam merces futura est aliquando, cum ævum nullis circumscriptum terminis, & Deum intuentes vitam perpetuam jucunditate refertam agemus.

M. Quo tandem praesidio fretus homo natus est muliere aspirabit ad illam animi tranquillitatem, & possessionem aeternae felicitatis, quæ venturum in ævum expectatur?

D.

תלמיד

אדוני עמכם:

רבי

יברכך ה' מי אתה בני:

ח עבדך אנוכי ואת ה' אלהי השמים

אניירא מחלל ומשבח שבאני בצלם

אנושי ועשאני ידורי:

ח אלקים יחנך בני אמור עשא לי

לאיזה חכלית בראד אלהים כזה הצלם

חנכתי:

ח הכל ברא לכבודי ואני גבראתי

לשש את קוני ולאחבה וליהא מפני

כבודי ולעשות נחת רוח לפניו שלא על

מנח לקבל פרס אעפ"י שסוף חשבתי

לבוא בעולם שכולו ארץ ולחיות לפניו

בנעומו:

ח ואך יבטח האדם ילד אשה לבוא

אל המנוח ואל הנחלה מהאושר הנצחי

המקווה לעולם הבא:

D. Fide verâ, certâ spe in Deo collocatâ, & suscepto Jugo Legis divinæ, quam Moyses posteritati tulit Israelis : hoc pacto justus evadet, atq; vitam aliquando sempiternam obtinebit.

M. Quid est fidei & Legis fundamentum & stabilimes?

D. Esse Deum Optimum Maximum, qui mundum totum è nihilo fecit, & fecit suum ad arbitrium; nec esse, qui Deum prohibeat, quominus etiam nunc immutet vel omnino mundi partes omnes, vel ejus partium aliquas.

M. Estne apud gentem Israeliticam quod hujus rei commoneat?

D. Nempe observatio Sabbati : hoc inter Deum & Israelitas quoddam veluti symbolum est, quo revocatur in memoriam cælum & terras à præpotenti Deo esse facta diebus sex; porro Deum quievisse die septimo, & eam ob rem Sabbatum solennem instituisse diem, atque adeo ejus die ritu sacro consecrasse Israelitas; hoc columnen Israeliticæ fidei voluisse, hoc fundamentum posuisse Legis.

M. Expedi nunc amabo, quid sit fides, cujus exposui basim & fundamentum.

D. Fides est Dei munus, quo nostræ mentes afficiuntur : hoc adducimur, ut credamus

ח' צדיק באמונתו ובבטחונו בה' ובקבלת
עול תורתו אשר שם משה לפני בני
ישראל יחיה בעולם ההוא:

ו' ומה הוא שודש האמונה ושורש
התורה:

ח' שהאלהי בה' המצוי ברא מאין
את העולם ועשה אותו כרצונו ואין מי
יעצר בו מלשנותו אם בכלל חלקיו או
פרטיו:

ו' היש ופרון על זה לעם בני ישראל:

א' שמדת השבת זכרון הוא בין ה'
ובין בני ישראל כי ששת ימים עשה
את השמים ואת הארץ וינח ביום השביעי
ועל כן ברוך אלקים את יום השבת ויקדש
בו את בני ישראל להיות שורש האמונה
הישראלית ועקר התורה:

ב' ומה היא אמונה שפירשת שרשה
ועקרה:

ח' האמונה היא מתנה הנחיל אלקים
בנפשותינו אשר באמצעותה אנו מאמינים
כל

omnia, quæ nobis declaranda curavit Deus per vates suos.

M. Quænam igitur illi nobis credenda declarârunt?

D. Multa illi quidem : verùm enim ex his sunt articuli tredecim, quos ut credat necesse est quisquis communione jungitur Israelitis ; insuper ut iisdem fides ejus nota fiat omnibus ac manifesta : & qui vel unum horum depravaverit, is ex synagoga prorsus evasisse dicitur, atque religioni renuntiâsse, neque porro Israelitæ nomine vocabitur.

M. Age fare, & hos tredecim articulos, hæc puræ religionis fundamenta, planius explica quæ sint.

D. Primum omnium est illud, ut credamus **existere Deum** causarum principem, & principiorum ultimum : ab eo supera infera omnino constituta esse omnia, ac continenter sustentari : omnia unius ejus nutu facta & parata esse, & ejus nutu rursus interire : nec istorum interitu vim divinam imminui, aut ullatenus immutari, quippe quæ tota ex se apta sit, nec alterius usquam indigeat : namque Deum esse lucem, potentiam, & sempiternam vitam, & huic uni dominationem & imperium esse consen-

כל הדברים שאמר לנו על ידי עבדיו
הנביאים:

וְזֶה הֵם הַדְּבָרִים שֶׁאָמְרוּ שִׁמְחוּיִיבִים
אֲנִי לְהֶאֱמִין בָּהֶם:

ת' דברים רבים אמרו אמנם ית'
יסודות הם שהנכנס בכלל ישראל
צריך שיאמין בהם ויתברך אמונתו בהם
וכשיתקלקל לאדם שום יסוד מאלו
היסודות הוא הנקרא יוצא מן הכלל
וכופר בעקר ובשם ישראל לא יכונה:

וְזֶה הֵם הַיְג' שְׂרָשִׁים וְיִסּוּדוֹת אֵלּוּ
פֶתַח פִּיד וַיֵּאִירוּ דְּבָרֵיךְ:

ת' היסוד הראשון הוא להאמין
במציאות האלוה עלת העלות ויסוד
היסודות ושכל הדברים שבמציאות
התחתית והעליון ברואים כמנו וקיימים
בו ובחפצו הפשוט בראם וכינםם ובחפצו
תדרו ומציאותו ית' בהעדרם לא ינרע
ולא ישתנה כי מסתפק הוא במציאות
עצמו ואין לו צורך מוולתו הוא אור
ותעצומות

sentaneum, quia enim unus ille verè sit, & regiâ maiestâtè gaudeat.

Alterum est, Deum illum, qui constituit & fecit omnia, quæ sursum & deorsum sunt, esse unum & simplicem adeo, ut nihil nec intra, nec

extra mundum ullum * reperiatur, quod itidem ut Deus revera simplex sit: Nimirum hoc illud est quod scriptum videmus, *Audi Is-*

* *Mundos à Deo creatos esse, & haec multos passim apud scriptores fuisse deos assertum; quod idem monitus noster hic pro re minime dubia ponit.*

Deut. 6. 4. *Israel, Dominus Deus noster Dominus unus est.*

Tertium fundamentum est, Deum hunc unum & simplicem nec esse corpus, nec in corporis compagibus includi posse: huc enim spectat id quod scriptum videmus, *Neque enim*

Deut. 4. 15. *vidistis ullam similitudinem.*

Quartum, Deo illo simplici & incorporeo nihil quidquam fuisse prius: ipsum autem omnium esse primum & postremum sic, ut scriptum legimus, *Ego primus & ego novissimus, & absque me non est Deus;* quod idem sic exposuit prophetarum princeps, *Habitaculum Dei aternitatis;* cujus ea vis est, habitaculum Israelitarum, in quo spes omnes opesque reponentes acquiescant, esse Deum aeternum, cujus verò non est similis. Hinc idem pro-

Esa. 44. 6.

Deut. 33. 27

ותעצומת זחי העולמים ולו לבדו יאחזה
האזנות והממשלה : כי הוא יחיד
באמת ומלך הכבוד :
היסוד השני שהאלוה הוזה אשר יצר
ופעל המציאות כלו מעלה ומטה
הוא אחד ומיוחד ואין כמוהו בשום
מהעולמות ולא חוצה להן שיהיה אחד
באמת אלא הוא כמו שכתוב שמע
ישראל ה' אלקינו ה' אחד :

היסוד הנ' שהאלוה היחיד והמיוחד
הוזה אינו נוף ולא יוגדר בגדרי הגוף
וכמו שכתוב כי לא ראינו כל תמונה :

היסוד הו' שהאלוה היחיד הוזה
שואנו נוף לא היה שום דבר שקדם
מציאותו והוא ראשון ואחרון לכל הדברים
כמו שכתוב אני ראשון ואני אחרון
ומבלעדי אין אלקים וכמו שפירש ארון
הנביאים מעונה אלקי קדם היינו המעון
של ישראל אשר יבטחו בו הוא אלקי
קדם ואין כמוהו ואשריד ישראל מי
כמו

Ibid. v. 29.

propheta mox subjicit, *Beatus es Israel, quis similis tui, populus servatus per Dominum, clypeum auxilii tui.*

Quintum est æterno illi Deo, atque unico omnium creatori soli cultum & venerationem esse debitam, nec præter eum cuiquam, quia enim cuncta condita sunt, ille conditor: nulla prorsus à natura creata quidquam precari fas esse; sed hujus demum implorandum auxilium, penès quem est omnium sine exceptione rerum potestas: quicumque principem, vel angelum, vel potestatem, seu illam coelestem, seu terrenam, vel aliud quidpiam præter unam divinam naturam, ut Deum honorat aut sacrificiis faciendis, aut colendis ceremoniis, aut votis nuncupandis, eum diro devinctum anathemate malè cruciatum iri.

Sextum, singulari benignitate Deum Optimum Maximum, ex hominum genere tum unum aliquem, tum multos idoneos, quos sibi visum est, delegisse, his mentem inspirasse, futura aperuisse, ut per hos reliquorum hominum studia, factaque ad honestatem dirigerentur.

Septimum

כמיד שעליון שמרת מעונך ובטוח
אתה כי תהיה עם נושע בך' מן
עורר:

היסוד הזה שורה האלוה הקדמון
הבורא והיחיד לו לבדו יאתה העבודה
והגדולה לא לזולת כי כלם ברואים
והוא בורא וגם אין לבקש משום
אחד מברואיו שום בקשה כי אם ממנו
אשר כל יכול ולא יבצר מאומה
והזובח או העובד או המבקש משום שר
או מלאך או שלטון אשר בשמים ממעל
ואשר בארץ מתחת בדרך אלקות יחרם
בלתי לה לבדו:

היסוד הו' שהשי' וית' למען טובו משפיע
שפע נבואתו על איש או אנשים ממין
האדם ועל אותם הראוים לכך והישרים
בעיניו כדי להישיר המין האנושי בדרך
אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשון:

Septimum prophetiâ Moysem omnibus ortum seculorum prophetis longè & multum antecedere: cunctos enim prophetas superiores, ipsos quoque patriarchas, & huic ætati supparex excellentiâ prophetiæ inferiores esse Moyse: eum esse, quem potissimum dignum existimârit Jacobi Deus, per quem Israelitis daret Legem justam, quæ permulcet ac recreat animum: porro Moysem ad eum cognitionis Dei pervenisse gradum, quem nunquam quisquam hominum attigit.

M. Scin' tu illam Moyfi prophetiam quot & quibus rebus differat à reliquorum prophetarum visis?

D. Nempe quatuor istis: primum quòd nullum alium prophetam, nisi per angelum, vel per separatam à corpore internuntium affectus sit Deus; & cum Moyse præsente præsens ipse colloqueretur, id quod scriptum videmus, *Ore enim ad os loquor ei.*

Num. 12.8.

Deinde quòd quemvis alium prophetam per somniorum visâ noctu, vel interdium secundum soporem vaticinandi vis sic incesse-rit, ut hominis sensus omnes obtunderentur, quod quidem declarant ista Scripturæ verba, *In visione apparebo ei, vel per somnium loquar*
ad

Ibid. v.6.

ויפודו דוד שהאיש משה נרל מאר
 כנבואה על כל הנביאים שהיו מן
 העולם ועד העולם וכל שאר הנביאים
 שהיו לפניו ואפילו האבות ואשר קמו
 אחריהם פלם הם תחתיו כמעלה והוא
 היה בחור אלקו יעקב שנתן על ידו
 לחשואה תולדת אמת משפחת נפש
 והשני מידעתו וחברד מה שלא השני
 שם אדם:

ר' הודעת בכמה דברים נבדלה מעלת
 נבואתו על שאר הנביאים:

ת' באהבשת דברים נהם האחד כי

איזה נביא שיהיה לא דבר לו ה'

אלא על ידי מלאך או נבדל אמנם

משנה דבר עמו דוד פה אל פה שפאמר

פה אל פה אהבד לו:

חל כי כל שאר הנביאים לא

באה להם הנבואה אלא בחלום

וחיוון לילה או ביום אחר תדמיה

באופן שיתבטלו כל הרגשותיהם כמו

שכתוב

Ibid.
Ibid. v. 8.

*ad illum : de Moyse verò scriptum videamus,
At non talis servus meus Moyses — Oxe enim
ad os loquor ei, &c.*

Tum quòd afflante divino spiritu cuncto-
rum prophetarum vires obstupefcerent ac de-
bilitarentur : Moyses autem sine ullo tremo-
ris ac debilitatis sensu sermonem cum Deo
conferret itidem, ut cum homine solet ho-
mo.

Num. 9. 8.

Postremò quòd cæteris divinæ voluntatis
interpretibus visa prophetica darentur non
quo libuerit tempore, sed ubi dari vellet De-
us, & ipsi ritè præparati fuissent : Moyses au-
tem paratus semper esset, & ubi vellet numine
divino afflaretur, quod ex isto satis intelligi
licet Scripturæ loco, *State ut consulam, quid
præcipiat Dominus de vobis.*

M. Audio quod dicis, & planè probo :
nunc jam ad reliquorum explicationem funda-
mentorum tua redeat oratio.

D. Octavum igitur est fundamentum, Le-
gem omnem ab his usque primis verbis, *In
principio*, ad ista postrema, *coram universo Is-
rael,*

שכתיב במראה אליו אתודע בחלום
אדבר בו אבל במשה נאמר לא כן
עבדי משה וכו' פהאל פה אדבר בו
וכו' :

הג' כי כל שאר הנביאים בבא
אליהם שפע הנבואה יתבטלו כחותיהם
ויחלשו אבל משה לא ישיגו רתת
וחלשה בשום אופן אמנם כאשר ידבר
איש אל רעהו :

הד' כי כל שאר הנביאים לא
תנוח עליהם הנבואה כל זמן שירצו
אלא ברצון ה' והכנתם לנבואה אבל
משה בכל עת היה מוכן וכל זמן
שהיה רוצה שיחול עליו רוח ה' היה
חל שנאמר עמדו ואשמעה מה יצוה
ה' לכם :

ו' שמעתי ושוב הדבר בעיני ואתה
חוזר ופרש שאר היסודות :
ת' היסוד ה' שכל התורה כולה
מבראשית עד לעני כל ישראל
כלה

Exod. 20. 2.

Gen. 36. 12.

Num. 12. 7.

Deut. 12. 32.

Ps. 9. 8.

rael, prorsus à Deo dictatam literis consignasse Moysen : nec inter verbum, *Ego sum Dominus Deus tuus*, & versum, *Erat autem Thamar concubina*, vel huius generis alium, quidquam interesse : esse sui similem undique Legem : ejus omnino verius & voces omnes æque verbum & eloquium esse Dei. Item & huius de observatione præceptorum explicationem in Sinai mandatam à Deo memoriæ Moysis & ab eo nobis esse sine scripto traditam : Moysen egregiâ fidelitate legationis suæ munus obisse, quod utique Scriptura testatur, *In omni domo mea fidelissimus est.*

Nonum, Legi Moysis nihil quidquam nec addendum, nec detrahendum, ne unam quidem vocem aut literam, quia enim disertè scriptum est, *Nec addideris ei quidquam, neque detraxeris.* Hæc est enim ratio perfecti, nihil ut ei possit addi vel adimi : Lex autem est perfectè absoluta, quod regius ille propheta totidem verbis cecinit, *Lex Domini perfecta, &c.* quamobrem accessionem & decessionem non patitur.

Decimum, Deum Optimum Maximum observare dispicere hominum facta, nec ab his oculos demovere, quod disertè declarat di-

כלה כתבה משה מפי הקב"ה ואין
הפרש בין פסוק אנוכי ה' אלקיך לפסוק
ותמנע היתה פלגש וכדומה לזה
אלא כלה שזה ודבר ה' ומאמריו
זם כל פסוקיה ודבריה וכן פירושה
המקובל על פה באופן עשיית מציתה
גם כן הלכה למשה שקבל מזה
בסיני ומשה אמר לנו וגאמן הוא
בשליחותו כמו שכתוב בכל ביתי נאמן
הוא:

היסוד דט' שאין להוסיף או לגרוע
בתורת משה כלל אפילו מלה או אות
אחד שנאמר לא תוסיף עליו ולא
תגרע ממנו וידוע כי מתנאי הדבר השלם
שלא לקבל לא תוספת ולא גרעון
והתורה היא שלמה ותמימה כמו שכתוב
תורת ה' תמימה וגו' ועל כן אינה מקבלת
לא התוספת ולא הגרעון:

היסוד העשירי שהשי משגיח יודע מעשי
בני אדם ואינו מעלים עינו מהם כמו
שכתב

Jer. 32. 19. *divinum hoc oraculum, Magnus consilio & amplius actione, cujus oculi sunt aperti super omnes vias filiorum Adam; & illud alterum, Et annuntians homini eloquium suum.* Nam si cogitationem hominis & eloquium novit, quanto magis ejusdem facta noverit?

Amos 4. 13.

Undecimum pro eo cuique, ac vitam agit, Deum referre gratiam: opima præmia dari præcepta servantibus, & à quibus contra committitur exquisita sumi supplicia interdum hoc ipso, interdum ævo venturo, & nonnunquam etiam u'roque, pro ratione rectè factorum atque peccatorum: verum tamen præcipua præmia differri alterum in ævum, quod mortem consequitur; quod idem & de pœnis dicendum est.

Duodecimum est fore, ut propitius aliquando Deus ad populum suum in libertatem vindicandum mittat Christum: qui si cunctetur diutius, nihilo est minus expectandus. Hic de stirpe Davidis ortum ducet Christus, qui idcirco furculus Isai Betleemitani esse dicitur: hic æquitate recreabit orbem & eriget: namque multis ille populis jus dicet: erunt ejus lumbi justitiâ quasi cingulo circumdati: hic erit prole felix, atque in regni sui possessione vitam aget bene longam: neque enim inter hanc, & futuram Christi ætatem quidquam aliud intererit, nisi quod tunc demum regnum, quo potiebantur quondam, re-

שכתוב גזל העצה ורב העלילות אשר
עניד פקוחות על כל דרכי בני אדם
ונאמר ומניד לאדם מה שיחו כי אפילו
שיחתו ודברי פיו יודע כל שכן מעשיו:

חיסוד ה"ל הוא שהשי אינו מקפח
שכן כל בריה ונותן שכר לשומרו
המצור ועונש לעוברי עבירה או בע"ה
או בע"ב ואף בזה ובזה כפי איכות
המצור והעונות ואמנם גזל השכר

ה"ל לע"ב אחר המות וכמו כן
העונש:

היסוד ה"ב שהשי ישלח משיח שיגאל
את עמו ואם יתמהמה נחכה לו
והמשיח הזה מורע דוד חוטר ישי בית
חלמי והאיש הזה במשפט יעמיד ארץ
ושפט לאומים רבים והיה צרק אווה
מתנוי יראה ורע יאריך ימי על מלכותו
ואין בין הע"ה לימות המשיח אלא
שתשיב המלכות לישראל כימי קדם
ישיבו על אדמתם ויבנו בית המקדש
ועבירתו

cuperabunt Israelitæ, iidémque terram suam inhabitantes templum reædificabunt, atque ita religionis & sacrorum jus pristinum in locum restituetur, redibúntque ad sua sacerdotes sacrificia, & ad cantum Levitæ.

M. Quid? Nunc ipsum ante, quàm venerit Christus possuntne perfecti esse homines, & extremum ævi sempiterni bonum adipisci.

D. Omnino nullum est dubium, quò ante & post adventum Christi quisquis prava fugiat, sequatur recta, Legi & præceptis adhærescat, is ad perfectam aliquando sanctitatem perveniat, & summum tandem bonum consequatur: verum enim nos assidue reprimunt magnæ multæque miseriæ & æumnæ, multa porro Lege præcepta insunt, quæ nusquam licet exequi, nisi in sola terra Israelitica, cum templum est sede suâ extructum: hujusmodi sunt sacrificia, religionis solemnia, oblationes, decimæ, & reliqua. Igitur quo facilius ad conditionis nostræ perveniamus absolutionem Deum immortalem obsecrare, orare, & implorare debemus, ut de sancta & augusta sede sua locum illum sibi dicatum ac consecratum respiciat & miseretur, idémque mittat Sioni liberatorem, cujus ætate salus Judææ reddetur ac restituetur, & omnino mens & natura divina innotescet omnibus natu majoribus simul & minoribus, quia enim quidquid

nunc

ועבודתו וקרבנותיו ישובו למקומם כהנים
לעבודתם ולוים לשירם :

ד האם עכשיו קודם ביאת הגואל
יוכלו הנפשות לבא לידי שלמותם
והצלחתם בעולם שכלו ארוך :

ת' אין ספק שבין קודם ביאת
הגואל או אחרי ביאתו האיש הסר מרע
ועושה טוב ועוקר על דלתי התורה
והמצוה מקנה לנפשו שלמות ואושר
אמנם לפי שהצרות תוכפות ומצוות
דבית באו בתורה שא"ל לעשותם כי
אם בא' ויהיה בית המקדש על מצבו
כמו הקרבנות והעבודות התרומות
והמעשרות ושאר הדברים על כן כרו
שיותר בנקלה יבא האדם לידי
שלמותו כמעון קדשו ישגיח יסקין
וירחם על נוחו וישלח לציון גואל
בימיו תושע יהודה וכלם יהיו יודעים
את ה' מקטנם ועד גחולם כי כל מונע
ומעכצ

nunc obstat & impedit, id tum amovebitur, & prorsus tolletur.

M. Dixisti pulchrè : nunc expedi decimum tertium fundamentum.

D. Decimum & tertium est, ut credamus constituto tempore, quod uni Deo notum, nec præter eum cuiquam, futurum esse, ut omnes qui fuerint emortui, reviviscant : qui hoc non credit, huic cum Judæis religionis communionem ac societatem esse nullam. *Esa. 26. 19.* Habemus enim in prophetis, *Vivent mortui tui, cadavera mea resurgent :* porro, *Expergi- scimini & cantate qui habitatis in pulvere :* porro autem, *Et multi ex dormientibus in terra pulvere evigilabunt.* Hi verò sunt homines iusti, qui hoc tanto & tam expetendo bono digni judicabuntur : utinam & nos etiam horum in numerum referamur, vitam nobis reddat Deus post biduum, excitemur ab inferis, & reviviscamus in ejus conspectu.

Ibid.

Dan. 12. 2.

M. Quid verò causæ est, cur mundi novitatem potius, quàm unum ex istis, quos modo recensuisti, tredecim articulis fidei stirpem, & caput Legis esse statuas?

D. Quia enim totius Legis basis & solidum utique fundamentum est mundi novitas : hoc ubi fidem habet, sequitur prophetiam & signa
at.

ומעכב יסף ויגוע יחד :

ר' טוב דברת אמור איוהו היסוד
היג :

ת' היסוד היג הוא האמנת של זמן
הקבוע והנדע לה' לברו לא לוולת
יחיו המתים שכבר מתו ואין דת ולא
דבקות בדת יהודית למי שלא יאמן
זה כמו שכתוב יחיו מתיך נבלתי יקומון
ונאמר הקיצו ורננו שוכני עפר ונאמר
זרבים מישני אדמת עפר יקיצו והם
הצדיקים אשר יוכו לזה יהי רצון שנהיה
מכללם יחיו מיומים נקומה ונחיה
לפניו :

ר' למה אמרת שחדש העולם הוא
שורש האמינה ועקר התורה ולא
שמת לשרש ופנה אחד מהיסודות האלו
היג שאמרת :

ת' לפי שחדש העולם הוא שורש
גדול ויסוד כל התורה כי באמונה
ואת תורה הנבואה אפשרית וכל
האותות

atque prodigia, & coagregationem nostrorum
longè lateque dispersorum, & mortuorum re-
surrectionem, cunctaque religionis articulis
contenta fieri posse. Et singulorum est facilis
& prompta responsio, si quis sciscitetur quid
ita Deus hoc & illud fecerit, aut facturum sit :
nempe sicut Deus universum mundum hac po-
tissimum ratione condere & architectari vo-
luerit, item & eum voluisse, ac pro sua sapi-
entia statuuisse hæc omnia, de quibus agitur, in
hunc modum efficere. Itaque cum in Lege
præcipitur de Sabbato, quod de mundi novi-
tate commonet, ita dicitur, *Inter me & filios*

Exod. 31. 17

Israel signum est perpetuum, cujus est ea vis,
hoc signum fundamentum est stabile, ac cu-
stodia fœderis à me sancti cum Israelitis, quo-
rum in animis est insculpta mea Lex, qua cun-
ctis à populis & linguis discernuntur. Nimi-
rum hæc de causa Sabbatum unum tantun-
dem, quantum cætera Legis omnia ponderis
habet.

M. Exposita igitur fide simul una cum re-
bus ex eo pendentibus, deinceps explices mihi
velim quid sit spes, quæ huic adjungitur, cujus
ope mortales ad summum ventientis ævi bonum
pervenire possunt ?

האותות והמופתים וקבוץ גליות ותחית
 המתים וכל שאר היסודות כי לכלם
 יש מענה לשואל למה נכה יעשה
 או עשה כי כמו שרצה ה' ב"ה
 לברא ולחדש העולם על זה האופן
 כן רצה וגורה חכמתו לעשות את
 כל אלה ולכן אמר הכתוב בענין שבת
 שהוא זכרון החדוש ביני ובין בני ישראל
 אות היא לעולם היינו אות זה
 הוא השורש והיסוד הגדול אשר ביני
 ובין בני ישראל עם תורתו בלבם
 שמבדילים מכל שאר העמים והלשוניות
 ועל כן שקול שבת כנגד כל התורה
 כולה:

ו אחרי שאמרת מה היא האמונה
 ומעייפיה אמור לי מה הוא הבטחון
 הנלווה אליה שעזרת את האדם
 לבא אל האושר הגמור בעולם
 הבא:

D. Spes donum est divinum, quo mens & ratio nostra sic excolitur, sic erigitur, ut illas animi delicias, qui bonorum finis est, confidamus nos adepturos non propriâ iustitiâ & rectè factis nostris, sed summâ Dei erga nos bonitate : item & quæcunque hæc nostra vita requirat nos abundè habituros à provido Deo : is enim cunctis animantibus larga manu præbet quod cumulatè naturam expleat. Omnes igitur intentis oculis cum fiducia spectent eum, qui suum cuique alimentum suppeditat tempore, & quidem æquè pediculorum ovis, atque oryigibus.

M. Cedo, quid igitur nos oportet Deo præstemus, ut hæc accipiamus ab eo tanta?

D. Id quod hero servus, quod patri filius, quorum uterque, siquidem à rectore suo boni quid expectat, enixè facit, ut huic obsequatur re & verbis, uterque sua ab eo petit orans, obsecrans : nos quoque seu ut liberos, seu ut servos, par est quotidie facere quod Deo cordi est, hoc est, recta sapere, & agere congruenter Legi Moyſis scripto & voce tra.

ח' הבטחון היא מתנה נתונה מאת
האלקי בנפשותינו אשר באמצעותה אנו
בטוחים מתענוג הנפשות שהיא האושר
האמתי מצד החסד האלקי עלינו לה
בצדקתינו וטיב מעשינו וגם בעולם
הזה שכל מחסורנו ימלא ויפתח את
ידו וישביע לכל חי רצון ועיני כל אליו
ישברו באמצעות הכטחון והוא נותן
לכלם את אכלם בעתו מקרני ראמים
עד ביצי כנים:

ה' ואמרה דבר יצטרך לנו לעשות
כדי להשיג את הדברים האלו מלפניו:
ח' כעבד מאדוני ויבן מאביו שאם
כל אחד מהם ילמד להשיג מדבם
שום דבר ישתדלו לעשות נחמ? רוח
לפניהם בדברים ובמעשים הרצויים
להם ואחר כך לשאול בלשון תחינה
ובקשה מהם כן אנחנו אם לבנים
אם כעבדים צריכים אנו להקדים בכל
יום ויום הדברים הרצויים לפניו
והם

traditæ, huic esse supplices, manus tendere, fundere preces; is enim exaudiet preces nostras, nostris votis respondebit. Spes igitur est universa basis, quæ cum ope divina nobis est adjumento in extruenda reliqua virtutum columna: spes animum tranquillat, & corpus lætissimâ voluptate permulcet: spes studio Legis juxta & vitæ civili conducit. Etenim Deo confidentem gratia circumsepiet undique: non hic pede vacillabit item, ut vacillant ii, quibus est in quocunque alio, quàm Deo fiducia. Nimirum hoc illud est, quod

Pf. 37. 3. 4. 5.

unctus à Jacobi Deo dicit, *Spera in Domino, & fac bonum, inhabita terram, & pascere fide. Oblecta te Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui: Devolve ad Dominum viam tuam, & spera in eo, atque ipse faciet.*

M. Quid? Cunctis extra Deum rebus fidem suam spes frustrabitur?

D. Sic est: quacunque aliâ re homo nititur, calamo quassato nititur: nam si magnis ille suis confidit divitiis, hæ subito præpetibus indutæ pennis evolant è conspectu: rursus eadem multis & variis calamitatibus affliguntur,

והם מצורת ומעשים טובים על פי
 תורת משה שבכתב ועל פה ואחר
 כך לשאול מהבדל בתחננו ובתפלה
 בלפניו ושמע את תפלותינו וימלא
 בקשותינו ואכל הבטחון הוא הבטיח
 הגהלה העוזרנו עם אלקינו לעשות
 חיל והוא מנוחת הנפש ושמחת הגוף
 ויש בו תועלת לתורה ולעולם והבוטח
 בה חסד יסובבנו מכל הצדדים כל
 ימעדו קרסוליו כמו שימעדו למי שיבטח
 על זולתו כמאמר משיח אלקי יעקב
 בטח בה ועשה טוב שכן ארץ ורעה
 אמינה ודחתנו על ה ויתן לד משאלות
 לבד גל על ה דרכיך ובטח עליו והוא
 יעשה :

וואיד הביטח בזולתו לא ישיו
 בטחוני :
 כי על מה יבטח האדם וישען
 ולא יהיה משענו משענת קנה רצון
 דמשען ברוב עשרו אשר פתאום יעשה לו
 כנפים

guntur, ruinis opprimuntur: jam si suâ rârâ scientiâ, ecce morbus non ita magnus ejus cerebrum afficiat, atque effluat omnis ex animo cognitio: si multâ liberorum, amicorum, ac consanguineorum copiâ, si uxore fidâ; horum spiritus & anima in manu sunt Dei: eveniet igitur ut momento occidant, & præsidio destituatur: iidem etiam dum vivunt pro levissimis noxiis quàm magnas sæpe gerunt iras, atque inimici fiunt: præterea autem si redigatur ad inopiam, si morbo implicetur adeo, ut nec ullum obire negotium possit, nec victum & cultum familiæ suæ comparare, paratæ domi lites sint, & omnes ab eo simul unâ necessarij deficiant: sapientis enim verbum est, *Fratres hominis pauperis oderunt eum; insuper & amici procul recesserunt ab eo.* Quin etiam servis domi natis & ancillis alienus sit: hæc enim fuit Jobi calamitatibus afflictî quærela, *Spiritus meus alienus est uxori meæ, ut obtester per filios ventris mei.* Nihilo melius erit viribus & lacertis confidere suis, quos temporis puncto morbus enervat: extraneum nescio quid in artuum aliquo tantulum, quantum est sinapi granum, hominem solitarij domi detineat, & impediatur quominus extra limen egrediatur: nihil autem ejusmodi nanciscetur qui totus à Deo pendeat: hic enim divinum numen horrebit, nec horrebit aliunde quidquam: hic unicam Dei majestatem

Pro. 19. 7.

Job. 19. 17.

כנפים התעף עיניך בו ואיננו כי כמה
 וכמה פגעים ומקרים מעותדים עליו
 היבטח על חכמתו והנה חולי קטן
 שיבא במוחו ויכל לאבד אותו ממנו
 היסמך על רוב בניו ובנותיו אוהביו
 אשתו וקרוביו אשר רוחם ונשמתם ביד
 אל ורגע ימותו ויאבד מנוס ממנו וגם
 בחייהם על דבר קטן ויכל ליפול
 מחלוקת וקטטה ויהפנו לו לאויבים
 ועוד אם יבא לידי עניות או חולי ואינו
 יכול לעסיק במלאכתו ולהביא טרף
 לביתו ירבה המריבה בביתו של אדם
 וכל רעיו יבגדו בו כי כל אחי רש
 שנאוהו אף כי מרעיו רחקו ממנו ילדי
 ביתו ואמהותיו לזר יחשבוהו וכמו שהיה
 מתלונן איוב בצר לו רוחי זרה לאשתי
 וחנותי לבני בטני האם יתמד בגבורתו
 ורב חילו אשר כרגע יחלה ויחלש כחו
 ואפילו כנרעין חרדל שיבא לו באחד
 מאבריו ישב בדד לא יצא פתח לא כן
 יקרה למי שיבטח וישען בלב שלם
 באלקי

a-
 is
 i-
 b-
 e-
 i-
 o
 t
 i
 r
 c
 -
 I
 ;

tem venerabitur: hujus in uno Deo spes sitæ sunt & opes omnes, nec committit, ut naturæ creatæ sui simili assentando se se insinuet: omnino conspirabit ille cum hominibus ad conditorem suum ritè colendum; sed enim horum trepidatione ac discordiâ nihil commovebitur: idem fiduciâ suâ denique sic erigitur, ut animum à fluxis ac caducis hujus ævi rebus abstrahat, atque mentis aciem & nervos adeo suos intendat in studio Legis, & religione sacrorum, idque faciat amore pietatis, non pœnarum metu: tum ut vitam istam otiosam & quietam traducat, & alteram cum oblatione animi & tranquillitate consequatur.

M. Quibus igitur rebus oportet hominis animum imbui ac præparari, ut possit ad summum hujus virtutis gradum pervenire?

D. Nempe quisquis ad illum apicem aspirat, is hæc quinque teneat necesse est, & mentis oculis usque videat. Primum Deum Optimum Maximum dies & noctes hominibus prospicere ac consulere: atque hoc illud est quod scriptum legimus, *Ecce non dormitat, neque dormit custos Israelis*: ad hoc autem opus esse

באלקיו כי לא יפחד ולא ידאג משום
דבר אלא ממנו ולא יעבוד אחר זולתו
ולא יקוה בלעדו לא יחניף ליצור
כמותו ולא יסכים עם בני אדם
בלתי עבודת בוראו ולא יפחידהו
פחדם ולא יירא ממחלקותם ולבסוף
יביאהו בטחונו לפנות לבו מהבלי
העולם ויכין לבו ומאודו לתורה ולעבודה
מאברה. ולא מיראה ויירש חיי העוֹלָם
בהשקט ובמנוחה וחיי העה"ב בתענוג
ושלום:

ו' ומה הם ההקדמות הצריכים
לידע כדי להביא האדם לידי מדה זו
בשלמית:

ח' חמשה דברים צריך לשים
להם לב כל הבא להתעטר בכתר
עטרה זו ואל יליוו מעיני שכלו
לעולם והם ראשונה שידע שהש"י ברוך
משניה על בני אדם לילה ויומם
כמאמר הכתוב הנה לא ינום ולא יישן
שומר

esse, ut cujusque sit tanta fiducia, quanta maxima esse potest, nec è mente & animo excidat unquam.

Deinde Deum omnibus, quos nostrî misereatur, plurimum misericordiâ præstare, & ab eo rebus nostris clam & palam provideri : porro autem, & omnia aliorum in nos studia atque officia à Dei misericordis erga nos amore derivari ; is enim est, qui miseratione permoveat mentes hominum, & eosdem ad nostram salutem & incolumitatem tuendam incitet : is adeo rerum seriem mirificè contextit ac disponit, & causas annectit alias ex aliis : neque verò meritum est nostrum ; sed mera Dei benignitas. Ex quo satis intelligitur quidquid cuique nostrum obtingat, seu hoc parvum, seu magnum, id à nullo videlicet alio, quàm à summo rectore & Domino constitui.

Tum in uno Deo spem omnem esse defigendam, nec aliunde quidquam expectandum : nam si quis & ab alio quid sperat, idem facit ac si confidat mente unâ & item alterâ, quod sanè grave scelus est, quia Dei præpotentis opem cum ope committit hominis, qui primum ex carne & sanguine constat, tum in vermes & lumbricos convertitur : itaque scriptum videmus, *Execratus homo qui fiduciam habet in homine, & ponit carnem brachium suum, à Domino autem recedit cor ejus.*

Tum

שומר ישראל וכל זה אם בטחונו
שלם ולא יוח הבטחון מלבו ומשכלו :

שנית שידע שהב"ה מרחם על
האדם מכל מרחם ומשניה בנסתר
ובנגלה וכי כל רחמים וחמלה שיבאו
לו מזולתו הם מרחמי ה' וחסדו עליו
שנגע בלב המרחמים ועוררם עליו כי
הוא מנלגל הדברים ומסבב כל
הסבות וכל זה מבלי שידויה ראוי
לכך אלא חסד אלקים גמור וידע כי
כל מה שיעבור עליו דבר קטן ודבר
גדול הוא גורת עליון לא זולת :

שלישית שייחד כל בטחונו בה'
ולא בזולתו כי הבוטח בזולתו כמו
שבוטח על שתי דעות וחטאו גדול כי
משתף ה' עם עור בשר ודם אף כי
אנוש רמה ותולעה וכמו שאמר הכתוב
ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם
בשר זרועו ומן ה' יסור לבו :

רביעית

Postea castum & purum animum requiri, & eundem bene firmum ad faciendum id quod nos jubet rerum conditor venerandi colendique sui gratiâ, & rursus ad illa, quæ nos idem facere vetat, detestanda. Semper & ubique volumus præsto nobis esse Deum, quotquot eo confidimus: æquum est igitur obsequi nos ejus voluntati sic, ut nostræ solemus: immo verò præ voluntate ejus nostram negligere. Omnino qui hanc vitæ rationem tenebunt, his concedet Deus quidquid ab eo petent, quid illi tuncque volent, effectum dabit: sed enim temerantes verba Dei, præceptisque repugnantes infamia comitabitur ea, quæ nusquam & nunquam extinguetur: hoc enim sibi vult illud, quod scriptum legimus, *Quæ est enim spes hypocrite si avarè rapiat, &c. Nunquid Deus clamorem ejus audiet, &c.*

Job. 37. 8, 9.

Postremo summiæ animi contentionem adhibendam ad obtestandum atque implorandum Deum, qui videlicet omnibus subvenit appellantibus se, siquidem appellent ex animo. Namque ista vis est hujus verbi, *Preparationem cordis eorum audivit auris tua.* Jam ter in die saltem ad vesperrum, diluculum, & meridiem, submissis poplitibus, palmis ad sydera sublatis, & erectis animi cogitationibus Deum orare obsecrare debes, & antea, quàm venias ad preces & obsecra-

Pf. 10. 17.

רביעית שתהיה מחשבתו טהורה
ונקייה חוקה לקיים מה שחייבו
הבורא לעשות עבודתו ולהזהר
מאשר הזהירו כפי מה שהוא מבקש
שיהא הבורא מיכן ומומן מצוי לו
שהוא בוטח בו על כן ראוי שיעשה
רצונו כרצון עצמו ויבטל רצונו מפני
רצון הבורא כדי שה ימלא מבוקשיו
ורצונו יעשה אבל הבוזה את דבר ה'
וממרה מצותיו אנה יוליד את חרפתו
כמו שכתוב כי מה תקות חנף כי יבצע
וכו הצעקתו ישמע אל וגו':

חמשית שיכין בתפלותיו ויעשם
תחנונים וידע כי קרוב ה' לכל קוראיו
לכל אשר יקראוהו באמת כמאמר
הכתוב תכין לבם תקשיב אוניך ולפחות
ומנין תלתא ביומא ערב ובקר וצהרים
יהא בריך על ברכוהו וכפי רעיונו
פרושות השמים בתפלה ותחנון בהקדים
זמרה ורנה לתפלה ולהודות ולהלל
לפניו

crationes, vim & naturam divinam laudibus
 efferre, hymnis & odis celebrare, ac carmini-
 bus iis, quæ longè suavissimus Israelitarum
 psaltes, & viri illi synagogæ magnæ panxe-
 runt. Ne quidquam his addideris, neu pre-
 cationum formulas à sapientibus constitutas
 immutaveris, quia enim lingua si quid titu-
 bet, erroribus impliceris. Jam quid tibi cun-
 que bonum vel malum eveniat, hilaris id ac-
 cipias à conditore tuo, quem ideo magnifica-
 bis, efferes, illustrabis, secundum id quod
 scriptum videmus, *Calicem salutis accipiam, &*
nomen Domini predicabo. *Angustiam & mæro-*
rem inveni: Et nomen Domini invocavi: id
 igitur habeas in ore semper; Deus, quæ mise-
 ricordia ejus est, quidquid nobis facit, nostri
 boni causâ facit. Item & de singulis hujus
 vitæ commodis, de cibo, de potu, & de cun-
 ctis adeo rebus semper & ubique Deo gratias
 agas ex formulis, quas de gratiarum actioni-
 bus doctores nostri composuerunt.

Ps. 116. 13.

Ibid. v. 3, 4.

M. De fide & spe satis dictum est: dic
 nunc, fodes, etiâne quid amplius est homini
 necessarium ad efficiendam virtutem, quæ sem-
 piternas animi delicias consequatur?

לפניו בכל דברי שירות ותושבחות
 שהתקין נעים זמירות ישראל ואנשי
 כנסת הגדולה לא יוסיף ולא ישנה
 ממטבע שטבעו חכמים בברכות פן
 יחטא בלשונו ויהיה טועה ועל כן
 כל אשר יארע לו טוב או רע יהלל
 וישבח ויפאר ליוצרו ויקבל בשמחה
 כמו שכתוב כוס ישועות אשא ובשם
 ה' אקרא צרה ויגון אמצא ובשם ה'
 אקרא ויהיה רגיל לומר כל מאן
 דעביד רחמנא עביר לטב גם על כל
 הנאה שיהנה בעה"ז יברך לאלקין
 במאכל פת בנ"ו ויין משתיו כפי נוסח
 הברכות שהתקינו רבותינו בכל מקום
 ובכל זמן ובכל הדברים:

ר' אחרי שאמרנו מהאמורה והבטחון
 היש דבר אחר שיהיה הכרחי
 להקנות השלימות האנושי והתענוג
 הרוחני:

D. Est verò & alius animi affectus : is amor appellatur.

M. Quid igitur hic rei est ?

D. Hic amor est divinum munus ac donum, quod ubi nobis datum est, Deum sic, ut par est, pro summa ipsius amplitudine atque præstantia amamus, & pro maximis ejus erga nos meritis : atque hic est ille, qui cum timore conjungitur amor : hoc adducimur, ut Legis & præceptorum jugum accipiamus : hoc cogimur universis hominibus, utpote Dei manu factis, studere & opitulari pro facultatibus nostris. Etenim bona magnæque pars Legis est istuc, quod tibi invisum est, alteri ne feceris.

M. Atenim amare & timere res duæ sunt contrariæ, atque inter se repugnantes : qui fiet igitur, ut Deum horrentes ac reformidantes iidem & ament ?

D. Nempe cum homo considerat animo rerum creaturarum fabricationem tot & tantarum ac tam admirabilium, inde agnoscit intelligentiæ

א' י'ש מעבר אחי הנקרא מעבר
 האברה ;
 ב' ומה הוא המעבר הזה ;
 ג' האברה היא מתנה נחונה
 מאת האלקים אשר באמצעותה אנן
 אורחים את ה' מפני שראוי לנו
 מפאת גדולתו ורום מעלתו וחסדו
 עלינו וזו היא האברה שתלוי
 ביראה ומחמת האהבה הזאת אנן
 מקבלים עול התורה והמצוה וגם
 שבעבורה אנן צדיקים לאהוב את
 הבריות מעשי ידיו ולחוננם כפי משאת
 ידנו וזה כלל גדול רעלך סני לחברך
 לא תעביר ;
 ד' והיאך היא הדרך לאהבתו
 וליראתו כי דברים אלו הם שני
 דברים הפכיים כי הידיעה וחרד איד
 יארח ;
 ה' בשעה שיתבונן אדם במעשיו
 ובראיו הנפלאים והגדולים ויראה מהן
 חכמתו

Pl. 42. 3.

Pl. 8. 4.

Ibid. v. 5.

Deut. 6. 5.
Ibid. 10. v.
20.

gentiæ divinæ vim immensam atque infinitam, quam continuo colit, laudat, prædicat, atque adeo naturam Dei præpotentem & excellentem perspicere vehementer avet: huc enim spectat Davidis illud, regis longe religiosissimi, *Sitiens est anima mea Dei fortis viventis*: applicat igitur animum ad harum rerum cogitationem, & rursus animum ab ipsis confestim avocat, pavet, tremit, sentit se naturam humilem, pusillam, tenebrosam surrigere suam intelligentiam mancā & inchoatam ad summam illam & planè perfectam mentem: qua de re David ita loquitur, *Cum suspicio celos tuos opus digitorum, &c. Quid est homo quod memor es ejus?* Ita fit ut numen divinum metuat homo simul & amet, servetque Legis præscripta duo, quorum alterum alteri contrarium esse videatur, hoc videlicet, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Et illud, Dominum Deum tuum timebis, ei soli servies, ipsi adharebis.* Hic enim timore conjunctus amor sincerè commodèque Deo nos adjunget; namque his adducemur, ut quam tenet Deus agendi rationem nobis ad imitandum proponamus: Deus autem creatis suis sibi moderandis comis est, benignus, æquus, & fidus, (quæ tamen affectionum varietates in effectibus insunt tantum, quia enim affectus non cadit in Deum ullus:) igitur & nos tales evadere studebimus, atque his gradibus

חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד
הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאור
תאור גדולה לידע את ה' הגדול כמו
שאמר דוד ע"ה צמאה נפשי לאלקים
לאל חי וכשמחשב בדברים אלו עצמן
מיד הוא נרתע לאחוריו ויורא ויפחד
ידע שהוא בריה שפלה וקטנה
אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה
לפני תמים דעות כמו שאמר דוד כי
אראה שמך מעשה אצבעותיך וכו' מה
אנוש כי תזכרנו וכו' ובוה האופן יהיה
ידא ואורב ומקיים שני כתובים
שנראים כאלו מכחישין זה את זה
ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך וכו'
ופסוק את ה' אלקיך תירא ואותו
תעבד וכו' תדבק כי בואת האהבה
והיראה יורה הדבקות האמתי והנכון
כי באמצעותו ילך בדרכיו מה הוא
חנן ורחום ישר ונאמן ומתנהג עם
בריותיו במדות האלו בלי שום הפעלות
כן

Lev. 19. 2.

dibus ad sanctitatem ascendere, siquidem in
 Lege est; *Sancti estote, quia ego sanctus
 sum.*

M. Quid? An ad obinendum summum
 bonum præter geminum hunc, de quo dispu-
 tâsti, amorem erga Deum & homines, porro
 quid est necessarium?

Deut. 6. 5.

D. Omnino in his duobus Lex tota verti-
 tur: illud enim, *Diliges Dominum Deum tuum
 ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo, & ex to-
 tis viribus tuis*, prorsus omnia continet ea, qui-
 bus declaratur quid Deo debeat homo, præ-
 cepta, jubentia, vetantiâque: & hoc alterum,

Lev. 19. 18.

Diliges proximum tuum sicut te ipsum, itidem
 omnia, quæ pertinent ad officium hominis erga
 homines, præcepta complectitur, tam impe-
 rantia, quam prohibentia, legitima bonorum
 commercia, & dolos malos, judicia capitalia,
 jura connubiorum, & hæreditatum, quibus re-
 bus divina Lex & societas hominum conti-
 nentur. Nihil igitur aliud est quod nobis
 servis Domini nostri gratiam conciliet, quàm
 istorum duorum observatio præscriptorum, ex
 quibus omnino præcepta dependent sexcenta
 & tredecim.

כִּן הִרְבֵּק בּו יִדְוּה כִן וַיֵּצֵא מִמִּדְבָּר
הָאֵלּוּ אֶל מִדְּרַגַּת הַקְּדוּשָׁה כִּמּו שְׁכֵתוֹב
קְדוּשִׁים תִּהְיוּ כִן קְדוּשׁ אֲנִי :

וְ הַיִּצְטָרֵךְ לַעֲשׂוֹת דְּבַר אַחֵר לְבִנְיָ
אֶל הַשְּׁלֵמוֹת מִדְּאוֹשֵׁר נּוֹסֵף עַל הַשְּׁנִי
דְּבָרִים אֵלּוּ שֶׁאִמְרַת אֲהַבַת הַמָּקוֹם
וְאֲהַבַת הַבְּרִיּוֹת :

תְּ שְׁנֵי דְּבָרִים אֵלּוּ הֵם כָּלֵל גָּדוֹל
בְּכָל הַתּוֹרָה כּוֹלֵה כִי וְאֲהַבַת אֶרֶץ ה'
אֶלְקִיד בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֵךְ יִכְלּוֹל כָּל הַדְּבָרִים שְׁבִינֵי לְבִין
הַמָּקוֹם בִּה מְצִוֹת עֲשֵׂה וּמְצִוֹת לֹא
תַעֲשֶׂה וְאֲהַבַת לְרַעַךְ כִּמּוֹךְ הוּא כָּלֵל
כָּל הַדְּבָרִים שְׁבִין אֶדֶם לַחֲבִירוֹ עֲשֵׂין
וְלֹאֲוִין דְּבָרֵי מִמְּנוֹת וְאוֹנֵאוֹת וְדִינוֹ
נַפְשׁוֹת גַּם תּוֹרַת הַנְּשׂוֹאִין וְהַנְּכוּחֹת
שֶׁהַתּוֹרָה וְהַיִּשׁוּב בְּנוֹי עֲלֵיהֶם וּבִמֵּה
יִתְרַצֶּה עִבֵּד אֶל אֲדוֹנָיו כִּי אִם בְּשֵׁתִים
אֵלֶּה לְשִׁמּוֹעַ וּלַעֲשׂוֹת אֶת כָּל תְּרִיבֵי
מְצִוֹת הַתְּלוּיִם תַּחְתֵּיהֶם :

M. An huic erga homines amor, qui hoc versu, *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*, comprehenditur item, ut amor illi erga Deum immortalem toto corde & animo, totisque viribus inserviendum erit?

D. Cum amores isti duo duæ veluti columnæ Legem fulciant, hos inter se pares esse convenit: amor autem noster erga Deum haud dubiè cor totum, & animum, & vires adeo sibi vendicat omnes; quod perinde est ac si dicas, ad servanda Dei præcepta illa, quæ mentem & rationem spectant, verbi gratiâ, ad rejiciendas opiniones extraneas, & à vero alienas necesse esse amoris divini fervore cor nostrum ardeat, idémque intimo quodam metu afficiatur usque adeo, ut potius, quàm Dei monitis & præceptis refragemur, vitam nobis eripi sinamus, ac multò etiam minus ob rei nostræ jacturam aliquid contra divinam Legem faciamus, uno verbo ut amor ille noster erga Deum, si spoliemur vitâ, fortunis, & omnibus insuper iis, quæ nobis in hac vita cordi sunt, quo denique omnis redit corporis incommoditas, ille tamen impediatur, quominus contra rectoris & Domini nostri præcepta quidquam committamus: igitur & noster in homines amor cor, & animum, & vires requirit omnes.

ו' האם אהבת הבריות שתלוי בו
ואהבת לרעך כמוך צריך שיהיה בכל
לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך כמו
אהבת המקום ב'ה:

ת' להיות ששתי האהבות האלו
הם שני עמודי התורה ראוי שיהיו
דומים זה לזה וכמו שאהבת המקום
היא בכל לב נפש ומאד ר"ל כי
לקיים מצות ה' התלויים בלב ובנפש
כגון להרחיק הדעות הזרות והנכריות
מלבו צריך להתלהב בנפש משלהבת
האהבה האלקית והיראה הפנימית
עד שאפילו אדם נוטל נשמתו לא
יעבור בפקודי ה' ומצותיו וכל שכן
שלא יעבור אם יהיה בדבר חסרון
כיס שעל כל אלה מפני אהבתו ית'
אם יטלו ממנו נפשו וממנו ולבו היינו
שיצטרפו אל יעבור על מצות
קונו כן באהבת הבריות צריך שתהיה
בכל לב נפש ומאד:

M. His posterioribus verbis tuis lucem addas oportet, & exponas quatenus illa tria postulat amor in homines.

D. Ad cor quod attinet, ut nullum in hominem odium corde conceptum habeamus, de quo quidem expressè Lex, *Non oderis fratrem tuum in corde tuo.* Etenim quod alto pectore repositum manet odium, id maximam partem ex invidia natum est: cujus odii quidem longè major est acerbitas, quàm ejus, quod injuria, contentio, vel id genus alia res peperit. Namque hujus odii sublatâ causâ protinus & tollitur omnis illa fervida spuma, atque adeo remedium est aliquod: at omnino remedium illi nullum inveniri potest odio, quod ex invidia ducit originem: id rixas semper excitat, turbâsque facit tetras: id evertit templum secundum, quod non item uti primum idololatriâ, stupris, adulteriis, incestis, & homicidiis foedatum erat: id reliquias Judæorum è finibus suis exterminavit, & Israelitas, qui supersunt, retinet etiam nunc captivos & exules: id porro fuit, quod exturbationes nostrorum ex innumeris penè locis, quod cades, quod calamitates, quod miseras & ærum-
nas

ו' צריך אתה לפרש דברך ולהודיע
 איך באהבת הבריות יהיו שלש אלה:
 ה' בכל לבבך היינו שלא לשנא
 שום אדם בלב כמו שכתוב לא
 תשנא את אחיך בלבבך והשנאה
 אשר בלב ריבה באה מחמת הקנאה
 וגדולה השנאה הבאה מחמת הקנאה
 יותר מהבאה מחמת עלבון ותחרות
 או דבר אחר כי זו בסוד הסבה סוד
 כל חלאתה ויש לה תקומה אמנם
 הבאה מחמת הקנאה אין שום תקנה
 לה כי בכל עת תעורר מדנים ויעל
 באשר היא אשר החריבה מקדש שני
 שלא היה בו לא עבודת אלילים
 גילוי עריות שפיכות דמים כמו במקדש
 ראשון והיא אשר הגלה את
 פליטת יהודה ומקיימת את שארית
 ישראל בגלות ואשר סבבה כל
 הגירושים והרעות והצרות שהיו
 מעולם בגלות החל הזה כי עדיין
 צחנתה

nas peperit omnes, quas usque ab initio gravissimæ captivitatis istius perpeffi sumus; idemque fumum adhuc exhalat ita spissum, ita foetidum, uti perdat omnia. Atque odium illud corde penitus insitum, *odium temerarium* nominatur: nimirum nulla de causa præter meram invidiam cor humanum invadit: id verò est omnium multò gravissimum, quia duplex in eo pravitas inest, livor, qui tollit hominem è medio; & malignitas, qua pectus inficitur. Itaque præscriptum est, *Ex toto corde tuo*: neque enim id solum hominis est, hanc inhumanitatem prorsus à se depellere; sed etiam quemvis hominem amare toto pectore, à qualicunque invidia ac contentione abhorrere: hoc enim est amare toto corde. Est alterum odii genus, cum ab homine homo animum habet alienum, non ex invidia atque simultate, sed propter mores & ingenium ejus, qui displicet, malum: namque ut morum similitudo per se ipsa mutuam inter homines amorem excitat; sic contrà morum & naturæ discrepantia parit odium. Quod videlicet odio superiori minùs acerbum est: verum tamen extirpationem habet difficilem: itaque monemur, ut longius ab eo recedamus. Nam illud, *Ex toto animo*, hanc habet sententiam, si cujus mores cum ingenio tuo

minùs

צחנתה ועשנה עולה להשחית והשנאה
 הזאת אשר בלב נקראת שנאת חנם
 כי על עסקי חנם וקנאה לבד נכנסת
 בלבו של אדם והיא קשה שבכלם
 כי תרתי אית בהו לגרועות הקנאה
 שמיציאה את האדם מן העולם
 והשנאה אשר בלב ועל זה נאמר
 בכל לבבך כי לא לבד חייב אדם
 להודר שלא ידבק בו מאומה מהאד
 הרע הזה אמנם לאהוב את האדם
 בלבן ולהרהיק ממנו שם קנאה ותחרות
 וזו היא האהבה שבלב עור יש שנאה
 אחרת והיא שאדם שונא לחברו לא
 מפני קנאה או תחרות אלא מפני רוע
 המדות אשר בנפש המתעורר כי כמו
 שהטבע ניתן שהאהבה נופלת בין
 הדומים כן כשלא ידמו יחד האנשים
 במדותיהם ובמוגיהם יפול ביניהם
 שנאה וזו אינה קשה כראשונה
 אמנם קשה לתקן ולכן מוודרים אנו
 להתרחק ממנה לפי שנאמר בכלנפשך
 היינו

minus congruerint, debes eum ferre, tamen
 & diligere: Deus enim est idoneus, cuius
 causa sic facias. Tertium odii genus est,
 quod ex opum immoderata cupidine nasci-
 tur: atque hoc spectat illud, *Et ex totis viri-
 bus*: huic autem generi subest etiam *odiu-
 opificum* aliorum in alios. Nam omnis arti-
 fex ferè arti suæ deditos odit, quod nos face-
 re vetamur. Et verò si secum ipse reputet
 artifex omnes omnino dotes, rpes, honores,
 ab uno Deo proficisci, nec cuiquam obtinge-
 re quod ab eodem est alteri destinatum, tan-
 tum habet, ut autem tuam *et* *stantes* odio in-
 habiturus; ut potius eos amaturus sit, ob vita-
 similitudinem. Jam si veniat usus, ut aliqua
consecratio atque *religio* oratur una cum
 altero, in jus eant causam agant, & qui-
 litem ad liquidum cognitam iudex diremerit,
 uterque personam adversarii ponat. Nam
 universus *Israelitarum* coetus imitatur quum
 & ejusdem hominis corpus in partes suas de-
 scriptum ac distributum: non est autem, ut si
manus hominis pedem, aut aliud quoddam
 membris offenderit, is pedis ulciscendi causâ
 manum male multet: similiter ergo si vir virò
 peccatis aliquid, *restitutum* est injuriam non ut
 eisci non esse peccati memorem, sed illud
 ex-

היינו אף על פי שחבירך אינו שוו
 במדות כנפשך חייב אתה לסבול אותי
 ולאהבה אותו בעבור ה' שככה בראוי
 המין השלישי מהשנאה היא הבאה
 מחמת דררא דממונא וזהו שנאמר
 בכל מאדך ובוו השנאה גם כן אותה
 הנפלת בין בעלי האומניות שכל
 אימן שונא בני אומנתו ועל הדבר הזה
 גם כן מזהירים אנו וכשיחשוב הבעל
 אימנות שהכל מאת ה' העושר והכבוד
 ואין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו
 לא ישנא לבעל אומנתו אדרבה יאהב
 אותו מפני הדמותו איליו וכן אם ריב
 או מצה יפול בין אנשים ונגשו אל
 השיפט ושפטום ורוב יריבו יחד באותו
 הדבר אשר יפול הריב והאמת יעשה
 דרכו ולמה ישנאו זה את זה אחר כך
 כי כל העדה כלם כנוף אחד נבדל
 באבריו וכמו שאם ידו של אדם תכה
 את רגלו או שום אבר אחר מאבריו
 לא ישוב להכות לידו לנקום נקמת
 רגלו

Gen. 20. 17.

extemplo condonare, & pro delinquentē veniam à Deo precari. Hanc enim agendi rationem tenuit noster ille parens longævus, de quo scriptum legimus, *Orante autem Abraham sanavit Deus Abimeleo.* Præterea autem

Deut. 14. 1.

hoc quisque facito cum animo cogitet, nobis, qui nunquam unum intermittimus diem, quin plurima peccemus in Deum, nihilominus ab eo peccata scelera condonari. Quare si sumus ejus filii, quemadmodum scriptum videmus, *Filii estis Domini Dei vestri*, si sequi viam ejus nostrum est, profecto debemus item, ut ipse, veniam dare, & iracundiam omittere: quisquis enim iram, hoc est, ulciscendi libidinem missam facit, huic vero scelerum poena remittitur, par pari refertur. Porro nos inter nos confutemus verbis ad animos, à pravitate convertendos accommodatis, nec committamus, ut luendum nobis sit id quod commeruit alius aut cogitando, aut loquendo, aut operando: sed in hac triplici agendi ratione prosumus alteris alteri: namque hoc sibi vult Legis illud, *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Nempe quæ tibi cunque suavia & jucunda sunt, hæc cunctis societate tibi conjunctis parare, operatione & oratione configere debes, in gratiam redigere conjuges,

DEUS EST QUI VULT UT OMNES HOMINES

QUI

דגלו כן את יחמל אש לאיש מצוה
 שלא לנקום ולגטור אבל למחול
 לו סוד ולרחמול אל ה' עליו שמחול
 לו כמנ שעשה דוקן אבינו שנחמך
 ויחמל אפרחם אל ה' אלקים
 וירפא אלקים את אבימלך ויחש
 ויחמל מלמחמה אנה מוסרם
 לחמל כל יום יום לפני יחמל
 והוא מחל לנו על העוונות והפשע
 ואם אנו בניו כדא בניס אהם לו
 אלקים ומצותם ללכת בדרך
 מחויבים אמר גם כן למחול כמחול
 והעביר על מוחצו כי כל העוב
 על סודותיו מעבירים לו כח פשעיו
 פרה כנה מדה והנה נוכח את
 עשיתנו שהבטתם החי' שבים על
 הח' לל' ושל' סל' חס' לל'
 במחשבה לא בדבור ולא במעשה אבל
 בשלשת אלה נעלה וזהו דאחבת
 לרעד כמוד כי כל הדברים הנאהבים
 והרצויים

juges, cives inter se conciliare: hoc enim illud est, quod scriptum legimus, *Inquire pacem, & persequere eam.* Porro debes ipsam inservire cogitatione, hoc est, illis ex animo factum velle, & Deum tam assidue pro floribus, quam pro tua prosperitate curare.

M. De duobus illis locis, quibus universa Lex, atque adeo omnia hominis erga Deum & homines officia continentur, copiose disseruisti: proximum est, ut explices planè peccatorum semina, quot & qualia sint eorum, à quibus declinandum, ut ea ne obstant, quominus summum illud, quod speramus, bonum aliquando consequamur.

D. Omnino triplex est peccatorum stirps & semen, obstinatio, imprudentia, & rebellio.

M. Quid est id quod obstinatio dicitur?

D. Hominis scilicet à prima aetate usque mala mens, malus animus, (miseranda verò massa illa farinacea, in quam pistor ipse dicit

והנצונם לך חייב אתה להשתדל
 במעשה ובדבור לעשות לרעך לידע
 שלום בין איש לאשתו בין אדם
 לחבירו כמו שכתוב בקש שלום וירפוח
 ובמחשבה שתחמור בלבד שיבא
 אליו טובה ועל ידי תתפלל אל
 ה' חמור כמו שאתה מחפץ על
 טובתך :
 ה' אחר שפירשתי שני עמודים אלו
 שכוללים כל התורה כולה ודברים
 שבין אדם למקום ודברים שבין
 אדם לחבירו אמור בכלל במה חס
 שרשי העונות שיתק מזה האדם
 כדי שלא ימנעוהו מלבא אל האושר
 חמורה :
 ת שרשי העונות חס שלש וזה
 מיד שונג ופושע :
 ל מה הוא הנקרא מור :
 ת להיות לי יצר לב האדם רע
 מנעוריו עליוה העיסה שהנחתם
 מעיר

inclementius) suis quisque commodis a puero inservit, & proclivis ad libidinem voluptates delicatas & temporales sic appetit, ut a concessis interdicta non distinguat, dum expleat cupiditates planè pecorinas. Cum igitur homo quid voluptatis appetitæ causa volens admittit, & videns sciensque se peccare, indulget genio tamen, id vero dicitur obstinatè fieri.

M. Quid vero est quod imprudentia vocetur?

D. Hujus ego rectè dixi rationem esse duplicem: unam in facto positam, ut si quis ignorans aliquid esse factu nefas, id effectum dederit, quod illud putaret facere licere; *Nam errores quis intelligat?* Alteram esse, cum incogitans se dedat aliquis ejusmodi rebus, quæ omnino per se ipsæ non sunt adeo flagitiosæ: verum enim his abstinere probitatis est; hujus generis sunt desiderare peccatum, iniquitatem concupiscere, otiosa verba facere, concessis è rebus nimiam voluptatem percipere, & si quid horum simile: hæc enim omnia deterrent hominem, ne applicet ani-

num

מעיד עליה וכל איש לבצע מעשריו
 נקר לחמשוך אחרי שירות לבו ותאותו
 מתענוגיו העולם וחסדותיו ולא יבחין
 בין הרבנים המתירים והאסורים כדי
 למלא תאות הנפש הבדמית וכל
 העוות הנעשית בידו מחמת התאוה
 ורחמיה וודע אליו חטאתו ומכל זה
 יתפתה אחר יצרו יקרא כלם שנעשו
 במורד: **ה** מה הוא הנקרא שונג:
ה על שני אופנים נכל לאמר
 אם שונג בענין המעשה כי לא הודע
 אליו שהדבר ההוא עון לעשיתו וחושב
 שהוא מותר ושגיאות מי יבין או כי
 בשגגה נתפתה אחרי הדברים שגופם
 אינו אסור לנפרי אמנם מצוה להזהר
 מהם כגון הרחורי עבירה מחשבות
 און דברים בטלים רוב התענוג
 בלבים המתוריים וכיוצא בזה
 שקלם מבטלים את האדם מדבקות
 מחשבת

mum ad considerationem Dei conditoris sui, neu debitam illi pietatem adhibeat: horum ea vis est, ut homines sensum ad nequitiam abducant, atque his septem implicent animi vitii, quæ Deus odit, abominatur, quæque hominem de sanitate ac mente deturbant, & eidem huius & ævi venturi vitam pariter adiungunt.

M. Quæ verò & qualia sunt tandem ista septem abominanda animi vitia?

D. Hæc sunt perversitatis veluti septem summâ proceritate caudices, quorum è ramis inter se confertis ac commissis, enascuntur universa scelera. Ac principia quidem ita videntur esse fugilia ac levia, ut ab illis sibi caveat nemo: postea verò hominem illis obtemperantem opprimunt, & quod est eorum vis immanis, nec ferè fieri potest, ut is, quem depravârint, corrigatur: imbuunt enim mentem improbitate. Quare quisquis cupit animum tueri suum, vitis ab istis quam potest diligentissimè declinet: ea sunt desidia, superbia, helluatio, libido, ira, avaritia, invidia, quibus nisdem alia septem indiderunt nomina prophetae, illa videlicet, melum, incircuncisum, immundum, inimicum, offendiculum, lapidem, absconditum.

מחשבתו בראו ויחשבו ויהם דברים
 שמעם עשנו ויחשבו ויהם דברים
 לירי דע מעשה וקנייה רבנות לנפש
 ארץ שבעה ימים אש שבע
 ולטרור נפש באפו ולדטרורו מחי
 דעולם נחם נחם וזו
 ר ומה הנה שבע חובות אשר
 בנפש:

ח הם שבעה גופי עבירה ראשיים
 אשר חתיהם ישתרגו כל העונות
 ובראשיתם נראים דברי שווא ואין
 אדם נשמר מהם ואם יתפתה
 אחד מהם יפגעו אחריו והעולם מו
 בלמסס חסד וקשר אחד נד לחסד
 אה אשר עומד כל דם מקנעם ומה
 ב תכונה ידע תפש אדם עליו
 שומר נפשו ורחק ימנה ואלו הם
 דברים הנאמרים רחוקים ויחשבו ויהם
 דברים הנאמרים וזה שבע שמות
 מתגלבים אשר קראו להם חובות
 הם רע על טמא שווא מכשור אבן
 צפוני:

M. Quæ dixisti modò egent explicatione : quare age ediffere vim & naturam cujusque horum septem vitiorum, & ostende quomodo eorum hæc, quæ paulo ante posuisti, vocabula, vocabulis respondeant illis, quæ his iisdem vitiis imposuerunt prophetae.

G:n.8.21.

D. Desidia vitium est quod hominem sic afficit, ut animi sui excolendi munere neglecto, omisso, sedeat & osciretur, atque ad frivola futiliaque cogitationem à cognitione Legis, observatione præceptorum, & operis effectione convertat. Ea verò est vitiorum omnium origo, proptereaque *malum* dicitur. Namque hoc sibi vult Legis ille versus, *Figmentum enim cordis humani malum est ab adolescentia ejus.* Sic est homo videlicet, inertiae se dedere multo mavult, quàm laborare, ut naturam suam ex omni parte perfectam reddat; nec verò hanc esse propriam animi perfectionem intelligit. Atque eodem isto vitio tenetur qui tesseriis, chartis lusoriis, consimilique istarum alea perpetuò ludit, quippe qui nihil prorsus confert ad utilitatem communem. Neque enim datur homini usura vitæ, nisi ut eam consumat vel in perpetua meditatione Legis, & exercitatione benignitatis, vel in mercatura facienda, vel in arte tractanda, vel in moliendo ejusmodi opere, quod ad conservationem mundi conducat. Est igitur aleator in eorum numero hominum, qui juri dicundo non sunt idonei.

ר' פרש דבריד ואמר טבע כל אחת
מהעונות האלה ואיד מכוונים השמות
שאמרת עם אותם אשר קראו להם
הנביאים :

ח' הבטלה היא רעה חולה
שארם מתבטל ומתעצל לבא אל
שלמותו ויושב ופונה לבו לרברים
בטלים ואינו עוסק בתורה ובמצות
ולא במלאכתו והיא ראשית כל
העונות ועל כן נקרא רע כמו שכתוב
כי יצר לב האדם רע מנעוריו ואוהב
הבטלה יותר מהתעסק בשלמותו ולא
ידע כי בנפשו הוא ומכלל העון הזה
המשחק בקוביא או בקלפים וכיוצא
לפי שאינו מתעסק בשובו של עולם
ואסור לאדם שיתעסק בעולמו אלא
או בתורה וגמילות חסדים או בסחורה
או אומנות ובלאכה שיש בהן ישובו
של עולם ועל כן איש זה מכלל אותם
שהן פסולים לדרון :

הנאות

Deut. 10, 16

Superbia regnum est sine diademate : videas hominem sese contumaciter efferentem, in quo sit aurium, oculorum, & animi fastidium tam insolens, nihil ut audiat, neque cernat, neque intelligat : verum enimvero quid est, quod sibi tantum arroget homo, qui vermibus bestia serpens aliquando futurus est ? Qui flaccescit uti flos, & veluti fumus evanescit ? Igitur sic affectus *incircuncisus* appellatur, ex quo Legis illud, *Circumcideris igitur praeputium cordis vestri, &c.* Ac primo quidem superbia parit odium : aspernantur eam & abhorrent omnes : namque potest aliqua cum rebus ceteris esse conjunctio, cum superbia nulla potest. Jam ex offensione atque odio hominum dispersionem, & hinc constat vastitatem & ruinam circunquaque existere. Ex quo cognoscitur coetus hominum ab homine superbo dissipari, atque adeo mundum everti. Quod si superbus invitus est inferis, non est certe minus superis : nam cui homini homines sunt omnes infensi, huic & Deus iratus est.

Helluo dicitur is, in quo est insatiabilis aviditas epulandi, atque ita epulandi, ut posterioribus epulis superiores semper obsecurentur : est enim appetitio vesana inhaerens visceribus impiorum, qui ita dictitant, comedamus jam hunc ac comitemus, cras enim moriemur : Eetenim vivunt ut edant, non edunt ut vivant.

הנאווה היא מלכותא בלל תנא
שאם מתאור ועלדו אנו ועינו ולנו
מלשמוע ומלראור ומלהבין כי
יתאור אדם שפופ דמור ותולעה
כצין נובל וכעשן כלל ועל בן נקדא
על במו שכתוב ומלתא אה עלות
לבבכם וכו' וממנה ימשד השנאה שכל
הביהות שונאים אותי כי לכל הדברים
וש חבור חוץ מן הנאור וידוע כי מן
השנאה ימשד הפורד ומן הפורד
השטמון והאיבוד נמצא הצעל נאור
מחריב הישוב והעולם והוא שנא
למטה ולמעלה שכל שאין רוח
הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום
נוחה הימנו:
הגורן הוא המתאור בכל תאור
לאכול לשבעה ולפנסה עזיק וחי
חמוד משולחת בבטן הרשעים
דאפשרים אכול ושורה כי מחד נמצא
והים כרי לאכול לא אוכלים כרי
לחיות

Ps. 51. 12.

vant. Interim abdomen impiorum regnum est omnium : sic enim res se habet, ut nemo homo cum excedat è vita nactus sit vel dimidiam partem rerum, quas expetierat. Talis homo vocatur immundus : nam ex eo quod scriptum legimus, *Cor mundum crea in me Deus*, satis intelligitur immundum esse quoddam. Atqui vitium istud est veluti spurca scatebra, unde manant inquinamenta : id hominem cunctis obruit impuritatibus.

Pro. 25. 21.

¶ Jam libidine oportet intelligi cupiditatem effrenatam rerum venerearum : est immane flagitium istud : inimicum vocatur : huc enim spectat id quod scriptum videmus, *Si esuriat inimicus tuus, ciba illum pane, &c.* Etenim improba cupido maxime est inimica homini : infert ejus animo necem, quia enim impellit eum, ut Dei majestatem sceleribus irriter. Atqui libidini deditus homo invisus est Deo : Deus enim sanctus est, & male odit impudiciam : idem homo hominibus etiam invisus est : averfantur enim omnes hominem ejusmodi, qui nec honori suo parcat, nec alieno. Hæc est igitur vis & sententia versùs istius, si ad flagitia incitet te hujus inimici fames, fac eum ut expleas cibo divina Legis, & portione poenitentia, timorisque Dei, eo pacto caput ejus

לחיות ובטן רשעים תחסר מכל טובה
 כי אין אדם יוצא מהעולם וחצי
 תאותו בידו והאיש הזה נקרא טמא
 כי כמו שכתוב לב טהור ברא לי אלקים
 מכלל דאיכא טמא כי הטומאה
 והפסולת נמשכת מזה לעשות כל
 הדברים הבלתי טהורים:

הזמה היא חמדה שבלב האדם
 אל תענוגי הבשר והנאוף והוא עון
 פלילי ונקרא שונא כמו שכתוב אם
 רעב שונאך אכילוהו לחם וכו' כי שונא
 האדם באמת הוא היצר הרע המבקש
 לקחת נפש ממנו ולהחטיאו לאלקו
 והאיש שבלבו נכנס בולמוס וזה הוא
 שנאוי לשמים כי אלקים קרושים
 ושונא זמה הוא ולבריות גם כן
 הוא שנאוי כיכלם ישנאוהו מפני
 שאינו חס לא על כבוד עצמו ולא
 על כבוד אחרים ולזה אמר הכתוב
 אם רעב שונא זה להחטיאך האכילוהו
 לחמה

ejus carbonibus ardentibus oppleveris, & præmia feras amplissima : breviter ac com-
 “modè sapientes ; Si tibi occurrat obscœnus
 “iste, trahas eum in gymnasium divinæ Legi
 “explicandæ constitutum : mercedem tibi da-
 “bit Deus in dando munificentissimus.

Esa. 57. 14.

Ira est ardor ulciscendi, quo deflagrat ho-
 mo totus : ea nuncupatur offendiculum ; huc
 enim spectat illud quod cecinit vates, *Tollite*
offendiculum è via populi mei. Nempe offendit
 animus in ira sic tanquam ad scopulum navis
 alliditur : nisi verò lentus homo sit & pati-
 ens, suam & aliorum vitam utriusque ævi red-
 dit miseram.

Avaritia est insita penitus in animo cupiditas
 immensa cogendi divitias : ea contra liberali-
 tatem stat velut asperum in humano corde sa-
 xum : non illud ex se guttam stillat humoris
 unquam, nec è loco movetur impetu vento-
 rum ullo ; ita prorsus avarus homo non audit
 insufurrantes sibi pauperum necessitati subve-
 niendum, aut quodvis pietatis officium, cum
 aliquo intertetrimento esse faciendum : nam-
 que hoc est ingenio, divitiæ sunt ei longè ca-
 riores animo & corpore suo. Atque hac de
 causa lapis dicitur, ex quo & vaticinium il-
 lud,

לחמה של חרה והשקו סה חשמה
 והראה לאלקים כי בזה נחלים
 אתה תהיה על ראשו ושכר חרה
 מאד ואם פגע בך מנוול זה משבח
 לבית חמורש וז' יושם לך:
 חכם הוא החללות הבשר והדם
 וחמור הנקמה וקרא מכשול שנאמר
 הרימו מכשול מדרך עמי כי למכשול
 ולאבן נגף חכם בלבו של אדם ומו
 שאינו מתון נורם רעה לעצמו ורעה
 לאחרים בעולם הזה ובבא:
 חקצנות היא חסדה גדולה בלב
 האדם לקבץ חסמונה והיא חפץ
 המדינה וקשר בלב האדם באבן
 שאינו מסתפק טפה ואינו מורעו ממקום
 נאפלו כל רוחות שבעולם נושבות
 בו בן הקצון לא יושע לקוח
 מלחשים שידברו באזניו לעשות צדקה
 או שום מצוה אחרת שיש בה חסרון
 פס בו חסומה עליו מסמו מנפשו וגופו
 תלך בן נקרה אבן שנאמר חסירות
 אה

Ezec. 36. 27. *Iud, Auferam cor lapideum de carne vestra,
& dabo vobis cor carneum: cuius est ea sen-
tentia, misericors Deus miserabitur eos, qui
sunt misericordiâ digni.*

Invidia est animi pravitas, qua sic afficitur homo, ut aliorum rebus secundis doleat, & lætetur adversis. Talis homo basiliscum imitatur, quod immane monstrum inspirat venenum, cum inde commodi nihil utilitatisque consequatur. Atque ut basiliscus venenum corde generatum emittit oculis, quippe quorum obtutus è corde pendet, sic & hominis invidi flammam pectore conceptam oculi produnt: Hæc adeo res est, quæ nos extorres atque captivos tam diu detinet: nam inde nascitur odium. Ea verò vocatur *absconditum*, quia enim in animi latebris est abscondita: futurum est autem, ut redemptor ille noster cum advenerit, eam nobis eximat: namque scriptum videmus, *Et absconditum procul à vobis amovebo: & alio loco, Et amovebitur irudentia Ephraim.*

Joel 2. 20.

Esa. 11. 13.

En septem improbitatis trunci, quibus cum implicueris animum imprudens ignarusque mali, nihilo secius paulatim adducere, ut iisdem deinceps animum flagitiosè dedas, & rumpas funem argenti, atque vinculum illud, quo mortales cum immortali Deo copulantur:

את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם
לב בשר היינו שרחם ירחם לחאיו
לרחמים :

הקנאה היא חסדה רעה בלבו של
אדם שדואג משובתן של בריות ושמה
לאידם וזהו דומה לצפעוני שמטיל
האדם בלי שום יתרון ותועלת ומה
הצפעוני בעינו יוציא האדם הבא מלנו
כי שורייני דעינא בלבא תלו כן
הקנאי עינו כלפידים והיא היא
המקיימת אותנו בגלות כי ממנה ימשך
השנאה ועל כן נקראת צפוני שהיא
צפונה בלבו של אדם ולעתיד לבא
בבא חנואל יסיר אותה ממנו כמו שכתוב
את הצפוני ארחיק מעליכם ונאמר
וסירה קנאת אפרים וכו' :

אלו הם שבעה גופי עבירה והאדם
אשר בשבע יתפתה אחריהם בהיות
אחד אחד יבא להתפתות אחריהם
באיסור ולנקט הכלל הכסף והרחוץ
הקשור

Pro. 6. 16.

tur : sic enim res se habet, peccatum aliud ex alio existit. Hi cum ipsi per se animum inficiant, tum verò induunt in sex illa flagitia, quæ Deo summo sunt odio : nam quod scriptum legimus, *Sex sunt quæ odit Dominus, & septem abominationes animæ ejus*, hujus ea vis est, cui existunt illæ, quas commemoravi, septem mentis abominandæ pravitates, hujus animum adduci & ad admittenda sex illa flagitia, quæ malè odit Dominus, & ad facienda quatuor illa primaria damna, quæ clamoribus in cælum penetrantibus vindictam flagrant usque adeo, donec homini noxio hujus & sempiterni ævi vitam adimunt.

M. Quænam igitur sex illa flagitia sunt, quæ tantopere Deus odit ?

D. Primum est, si impudenter homo sic in animum induxerit suum, se vitam ævi sempiterni adepturum, tamen etsi necessario facienda mandata Dei, & pietatis officia negligat. Alterum, si Dei benignitati diffidat, atque adeo sibi post admissa maleficia nullam porro spem relictam esse putet, sic tanquam
Eli-

הקושרו ומעמידו עם אלקיו באופן כי
 עבירה גוררת עבירה ולא לבר יתנו
 תכונות רעות בנפשו אבל גם כן
 יטרידוהו ויעבירוהו על הששה דברים
 אשר שנת ה' כמו שכתוב שש הנה
 אשר שנת ושבע תועבות היינו למי
 ששבע תועבות הנזכר בנפשו ימשך גם
 כן לעבור על שש אשר שנת ה' וגם
 על הארבעה אבות נוקין שהעובר
 עליהם צועקים וצעקתם עולה השמים
 ומבקשים נקמה עד שמאבר עולם
 חור ועולם הבא :

ו' ומה הם הששה דברים אשר
 שנת ה' :

ת' ראשונה הוא העוות והחושב
 בלבו לזכות לחיי העולם הבא מבלי
 שיעשה הפעולות הצריכות והמצוות
 ומעשים טובים שנית הבלתי בוטח
 בחסד ה' וחושב שאין תקנה לו
 כאלישע אחר וכאלו אין יד מלמעלה
 לקבל

* Hic Elifæus Abujæ filius, traditur
miro fuisse ingenio, ceterum divi-
narum cognitione in primis excellu-
isse: verum animo tandem despon-
disse, Judaicæ religioni nunquam re-
misse, atque adeo omnibus se flagi-
tiis dedidisse: inde factum, ut Alius
appellaretur. Nimirum qui primi
rescierunt defectionem ejus, nega-
bant rei fidem, nec eximium illum
virum, sed alium quendam, unum
de multis esse pugnabant. Vide Tra-
ctatum Ta'mudicum, qui חנינא

in scribitur, cap. 2. fol. 15.

* Elifæus is, cui cogno-
men additur Alius: cœ-
leste numen manus, quas
redeuntibus in viam por-
rigat, habere nullas, nec
miserari facinorosos: at si
omnibus omnino sceleri-
bus astrictus respiscat, &
idem animo fracto, atque
afflicto veniam oret a Deo,

Deum exorabilem atq; placabilem experiatur
tamen; neque enim sceleratum hominem De-
us mortuum expetit, sed à corruptione mor-
tifera conversum ad integritatem vitæ. Ec-
quis è nobis est, qui tam multa, magna, atro-
cia commiserit in Deum, quàm Manasses, qui
studuit irâ Deum incendere? Atqui de illo
scriptum legimus, *Oravit eum, qui exoratus
deprecationem ejus exaudivit, &c.* Tercium
est cognita positusque perspecta veritati re-
pugnare, ad effusionem animi confirmandam,
& vivendi licentiam. Quam alteri im-
pertita divina dona invidere sic, uti Cainus
invidit Habeli, quod oblatum ab illo munus
respexisset Deus.

M. Quid autem hæc ab illa differt invi-
dentia, quam inter septem abominata Deo vi-
tia numerasti?

D. Differentia est, quod hæc sit agnitu-
do suscepta propter animi commoditates aliis

2 Paral. 33.
13.

לקבל שבית ולא ידע כי רחמי ה'
 על החוטאים ואפילו עבר אדם כל
 העבירות ושב עליהם בלב נשבר
 ונדבה ונבקש סליחה מרחם עליו כי
 לא יחפץ במות המת כי אם בשוכו
 מחדכו וחיה ומי לנו חטא לאלקים
 כמנשרה המכעים ועליו נאמר ויתפלל
 אליו ויעתר לו וישמע תחנונו וכו'
 שלושית המתנגד אל האמת אחרי שהכיר
 אותה ולכוונת השלוח ולחיות חפשי
 רביעית המקנא בטובות שנתן ה' לחבירו
 כקין שקנא בהבל על כי שעה אל
 מנחתו:

ו' ומה הפרש יש בין קנאה
 זאת לאותה קנאה שנמנית בשבע
 תועלות ה':

ו' ההפרש הוא כי קנאה זו היא
 האיש המקנא בטובות הנפש ומתנור
 ה' לאחרים עבור הפעולות הטובות
 שעשו

ob rectè facta divino beneficio tributas, cuiusmodi Caini fuit in Habelem malevolentia : his enim cum invidet aliquis sic existimat, se beneficiis concedere nemini, neque tamen idem, quod alii, consecutum esse ; supremum adeo iudicem respicere personam, dolet antea se recta sapuisse, & incumbit in perniciem alterius, qui plus quàm ipse à Deo diligitur, quomodo Saul invidit Davidi : verum illa superior invidentia, quæ numeratur in septem vitis Deo tam odiosis, ea est ægritudo suscepta ex divitiis, ceterisque alterius commodis externis, & cadit plerumque semper in mulieres & mentes imbecillas, nec itidem ut istæ ad importunissima quæque scelera continuo impellit hominem.

M. Explanationem tuam & distinctionem audio, & valde approbo : sequitur, ut è commemoratis sex flagitiis explices reliqua duo.

D. Quintum est igitur, si pertinaciter in opinione sua maneat aliquis etiam tum, cum plerique dissentiant ab eo supremâ auctoritate viri : is senex rebellis passim usurpatur : is adeo suam aliis observandam tradit sententiam : de hoc verò scriptum legimus, *Vir autem ille qui commiserit superbe.* Sextum est, hominem deliberasse, & apud animum statuisse, nullam unquam admissorum à se peccatorum

שעשו כקנאת קין בהבל וחושב שהוא
 פעולות טובות כהנה ומכל זה
 לא השיג וכאלו משוא פנים יש
 למעלה ועל זה מתחדש מהראשונות
 שעשה ועזת את חבריו כי מצא חן
 יותר ממנו כקנאת שאול בדוד אמנם
 הקנאה שנכנית בשבע תועבות ה'
 היא האיש המקנא בממון או בשאר
 הטיבות של חבריו ודואג עליהם
 והיא מתחלת ברוב בנשים וחלושי
 הדעת אך אינה מוציאה לתרבות רעה
 מיד כו':

ר' שמעתי וטוב פירשת והבדלת שוב
 לפרש השנים הניתרים בששה:
 ת' חמישית המתעקש זרועה לעמוד
 על דעתו אפילו במקום שחולקים
 עליו רבים והוא הזקן ממרא וטורה
 גם כן לאחרים לעשות שנאמר והאיש
 אשר יעשה בדרך ששירת החושב
 ונומר בלבו שלא לעשות תשובה
 משום

rum agere poenitentiam, sed enim peccatis ob-
strictum emori.

M. Sed quæ tandem illa sunt quatuor pri-
maria damna, quæ clamores tollunt ad Deum,
à quo vindictam flagitant ?

D. Primum est illud, si volens & sciens
occidat hominem homo : nam perfugium ho-
micide nec ara quidem præbet, siquidem in
Exo. 21. 14. *Lege est, Si quis nefariâ voluntate aggredia-
tur proximum per insidias occidere, etiam ab al-
tari meo rapito eum ad mortem : eodem spectat*
Gen. 4. 10. *Legis & illud, Vox sanguinis fratris tui cla-
mat ad me, &c.* Secundum ab illo conteme-
rare toros aliorum, de quo scriptum videmus,
Prov. 6. 29. *Sic qui congregitur cum uxore proximi sui : non
feret impune quisquis tetigerit eam.* Tertium op-
primere pauperes, egentes ad lamentationem
& ululatum redigere, de quo divinum illud
Ps. 113. 6. *extat oraculum, Nunc exurgam dicit Domi-
nus.* Quartum conductam operam suâ merce-
de defraudare, quod idem est atque animum
Deut. 24. 15. *ipfi extinguere ; ex quo Legis illud, Et eo
sustentat animam suam.* His additus & sep-
tem illis vitiis Deo majorem in modum inivisis
confestim rebellionem tertio peccatorum gene-
re sese irretit : id autem est suum nosse domi-
num, & eidem de industria repugnare : tum
vero

משום חטא שעשה ואף כי ימות
בחטאתו:

ו' ומה הם הארבעה אבות נזקין
שצוה להם לפני ה' ומבקשים נקמה:

ה' ראשונה שפיכות דמים הרצוני
אשר יעשה בודון שאפילו המזבח אינו
קולט ודווח שנאמר וכי יויד איש על
רעהו להדגו בערמה מעם מובחי תקחנו
למות ועל כיוצא בו נאמר קול דמי
אחז צעקים אלי וגו' שנית גלוי
עדות באשת איש שנאמר כן הבא
על אשת רעהו לא ינקה כל הנוגע
בה שלישית שוד עניים ואנקת
אביונים שנאמר עתה אקום ואמר
ה' וכו' רביעית עושקי שכר שכיר שהרי
הוא כאלו נוטל נשמתו ממנו שנאמר
ואליו הוא נושא את נפשו והעושה
אלה ושבע תועבות נפשו מיד הוא
נופל בפח המין השלישי מהעונות
שהם הפשעים שהם היוזע רבונן
ומתכנין

verò nullum ei perfugium, nulla spes reliqua est. Quid enim? Quod sibi remedium compareret servus ille, qui cum teneat quo pacto sit inserviendum domino, palam ei pro viribus adversetur? Profecto puncto temporis in illum irâ dominus exardescet: ferreum super eo fustem confringet, tum in jus eum adducet, nec inde impunè abire sinet.

M. Quid? nihilne proficit homini rebellionē obstricto pœnitentia, quæ imprudentiæ medetur, atque obstinationi?

D. Est haud dubiè magna vis pœnitentiæ, plangoris, precationis, & piorum operum: omnino nihil istis non expiatur, tum ad eos, qui redeunt in viam excipiendos semper est porrecta Dei manus: verum enim labe rebellionis infecto amplius quid necessarium est, adoptandi patroni optimi illi, meditatio Legis assidua, ac summum æqui & boni studium, quorum beneficio fit denique, ut istius obsecratio, pœnitentia Deo detur in conspectum: nimirum hujus scelera, & insitæ in animo pravæ cupiditates hominem à Deo ceu vela latè prætensa separant, & prohibent aditu preces ejus. Jam mentis ægrotatione levare qui volet, eandem tenebit agendi rationem

ומתכוין למרוד בו ואז אבד מנוס ממנו
ואין תקומה לו כי איזה תרופה
ימצא העבד המכיר עבודת אדוניו
ומורד בו ביד רמה כי יבער כמעט אפו
עליו ורוע יריע עליו בשבט ברזל וייסדהו
במשפט ונקה לא ינקרה :

ו' והתשובה לא תעזור לפושע כמו
לשונג ולמויד :

ח' אין שום ספק כי גדול כח
התשובה הצעקה התפלה ומעשים
טובים שאין שום דבר העומד לפניהם
ולעולם יד ה' פרושה לקבל שבים
אמנם צריך יתרון הכשר מליצים
טובים שהם תורה ומצות להקביל
תפלתו ותשובתו לפני אלקיו כי עונות
ותבונות רעות שהקנה לנפשו הם
מסכים גדולים מבדילים בינו לבין ה'
מלעבור תפלתו והבא לטהר מחולאי
נפשו צריך שיעשה כמו התורה תול'
הנף שדולד אצל הופא וילמדו דרכי
דרפואה

nem, ac qui corporis adversâ valetudine conflictatur : hic enim medicum convenit , ex quo discat qua via morbus sit depellendus ; similiter æger ab animo sapientem, à quo curetur , adeat oportet. Cùm verò medecina corporis ita paretur, ut morbi & humoris gravissimi naturæ contraria sit ; sequitur, ut animorum medicus item remedia quærat ea, quæ pugnent contra vim & naturam cupiditatis quæ dominatur in ægrotantis animo.

M. Expedi nunc jam, quæso te, mores & studia quæ opponuntur his septem totius per-versitatis originibus, quæ principio blandæ, postremò dominæ sunt non ferendæ ?

D. Opponitur desidiæ egregia diligentia, superbiæ humilitas, helluationi maceratio jejunii, ciborumque delicatiorum abstinencia, libidini despicientia voluptatis, iracundiæ patientia, & quoddam quasi callum sensibus obductum contra morsum opprobrii, avaritiæ beneficentia & liberalitas, invidiæ benevolentia. Jam verò necesse est, ut longinquum temporis spatium omni studio incumbas ad rationem animi libidini contrariam usque adeo, donec usus diuturnus animum ad hanc partem applicuerit, ac nimiam medicamentis

הרפואה אשר ילך בה כן חולה.
 חולאי הנפש צריך שילך אל חכם
 וירפאהו וכמו שרופא הגופות נותן
 תרופה מתנגדת לטבע החולי והליחה
 הגוברת כן רופא הנפשות צריך שיתנגד
 ברפואותיו לטבע התכונה הגוברת בנפש
 והחולה:

ר' ומה הם הדברים והתכונות
 המתנגדים לשבעה גופי עבירה
 המתחילים בפה רך ומשלימים
 בפרך:

ח' כנגד הבטלה יבא הזריזות הגדול
 כנגד הגאווה השפליות כנגד הגרגרנות
 הענוי בצום והנור מתענוגי המאכל
 כנגד הזמה בטור התאווה כנגד הכעס
 הסבלנות והעדר הרגשת חרפה כנגד
 הקמצנות הנדיביות והותרנות כנגד
 הקנאה טוב הלבב וכן ישתדל לעמוד
 שנים או ימים על הפך תכונת נפשו
 עד שתקנה הנפש הפעלה רועה
 והדגל וירגיש חועלת רב בתרופה
 ואחר

camenti vim & effectum agnoscas: rursusque cedas retrò, ac consistas in laudabili medio, quod est duobus extremis interjectum auctore & suatore peritissimo illo ac sapiente viro, quem consulendum tibi delegeris.

M. Ecquid igitur amplius istis jam à te commemoratis necessarium est ad obsistendum fortiter adversario nostro cupidini pravæ, quæ nos urit usque, & usque nos ad scelera detrudit?

D. Verum: necesse est, ut misericordia Dei nos, & gratia juvet ac corroboret, eademque nostrum eripiat animum ex implacabilis orci manu: quæ nobis aderunt utique si in preces Deo adhibendas incumbamus toto pectore, si bonum & æquum colere studeamus: namque prece fumen suum adorantibus propinquat Deus, tum viam rectam sequentibus nullam abnegat opem. Is adeo nobis fortitudinem impertietur contra desidiam & inertiam, perfectam adversus ipsum reverentiam contra superbiam, cor sobrium contra helluationem, sapientiam contra libidinem, prudentiam contra iram, consilium contra avaritiam, humanitatem contra invidentiam: is porro nos harum virtutum explebit fructu, qui simul animum oblectat, humectat artus, insuper & quamlibet corporis habitudinem malam humoris sui salubritate sanat; ita fiet, ut quiete & tranquillitate fruamur, & vi-

ventes

ואחר כך יחזור לאחוריו ויעמוד על
המצוה שהוא המשובח בין כל הקצוות
כמו שילמדו וישכילו חרש חכם שיבקש
לו :

ר' חיצטרך דבר אחר לעמוד חזק כנגד
השטן הוא יצר הרע המשטין ומבקש
להחטיא את האדם בכל שעה ובכל
רגע נוסף על הדברים שאמרת :

ת' יצטרך חסד ה' וחני יעוררו
ויאמרו ומלט נפשו מיד שאול סלה
שעל ידי התפלה וכוונת הלב ומעשים
טובים תושג כי קרוב ה' לכל קוראיו
ולא ימנע טוב להולכים בתמים
והוא יחוננו העו כנגד העצלה
והבטלה יראתו הפנימית כנגד הנאות
ההשכל כנגד הגרגרות החכמה כנגד
הזסה הבינה כנגד הכעס העצה כנגד
הקמצנות החמלה כנגד הקנאה ויאכילו
פרי המדות האלו שהוא מתוק לנפש
שקוי לעצמות ומרפה לבל תכונה רעה
בשריית

ventes adhuc ex summo venientis ævi bono
nonnihil ante præcipiamus: post mortem verò
ad celsam & illustrem piorum hominum dig-
nitatem evehamur, ac cum his unà in horto
pleno deliciarum vitâ planè beatâ gaudea-
mus.

M. Quid est igitur, obsecro te, fructus
ille tam suavis & iutundus?

D. Amor, gaudium, pax, sedulitas, im-
munitas, castitas, continentia, sanctitas, man-
suetudo, verusque Dei timor is, qui nascitur
ex conditoris excellentia cognita, perceptâ-
que prudentia ac consilio regendi, præterea
pietas, & ad extremum afflatus spiritus san-
cti. Etenim à spurco terræ vino & obsceni-
tate voluptatis cum fuerimus abducti, tum
verò suum nobis arcanum, numenque Deus
inspirabit, quod pectus nostrum præclare fin-
gat, & tres animi partes simul unâ collustret,
oblectet, expleat: idemque nobis impertiet
tria illa dona, que sunt stirps veræ persuasio-
nis, & divinæ Legis fundamentum: ex quo
fiat, ut etiam dum inclusi corpore terrestri,
obscuri, tenebricosi, coelestem lucem con-
spiciamus, neque porro noster talis sit incessus,
qualis in tenebris est cæci.

בשריות וישב בהשקט ובשלום וירגיש
אפילו בעודו בחיים מעין העולם הבא
כל שכן שאחרי מותו ישב במעלות
הצדיקים ויתעדן עמדם בן עדן:

ו' ומה הוא הפרי הזה המתוק
והערב:

ח' האהבה השמחה השלום הזריות
הנקיות הטהרה הפרישות הקדושה
הענוה היראה הפנימית בהכרת גדולת
יוצרו והבנת דרכיו בחכמה והשכל
החסידות ולבסוף רוח הקודש כי הואיל
ויצא מלבו יין חמירות העולם ותענוגיו
יכנס מלבו סוד ה' ורוח קדשו יכניחו
ויאיר כל שלשה חלקי נפשו ויתעדנו
וישכילו מאותם השלשה מתנות שהם
שרש האמונה ועמודי התורה עד כי
יראה אור בעודו באפילת חשכת חמרו
וגופו ולא ילך בהם כסומא
בארובה:

M. Quæ fecisti modo verba desiderant explicationem: ac primum quænam illæ sunt partes animi tres?

D. Ingenium, voluntas, & memoria.

M. Quæ verò sunt dona illa tria, quibus sic, ut stirpe nitatur vera persuasio?

D. Fides, spes, & caritas, quarum ego rationem supra exposui.

M. Quid verò? Numquid interest utrum ista quis itidem, ut tu nunc, discipule mihi carissime, audita tantum, an planè cognita ac comprehensa habeat, postea, quàm imperita fuerint animo tria illa, de quibus antè dixisti, dona?

D. Ad hanc ego quæstionem respondere non possum; neque enim potest de luce judicare cæcus: attamen animum sic induxi meum certam istorum & exploratam cognitionem auditione sola longè præstabiliorem esse: haud absimiliter ac si cui diceretur centum in isto loculo nummos inesse credito, quos tibi quidem nec cernere nec tangere licet; sed enim apparati sunt ad necessitatem ac commodum tuum, minus bene profectò cum hoc ageretur, quàm si concederetur eidem, ut
num-

ו' פרש דבריד ותחלה מה הם
שלשה חלקי הנפש:

ת השכל הרצון והזכרון:

ו' מה הם השלשה מתנות שהם
שרש האמונה:

ת האמונה הכטחון והאהבה שכבר
אמרתי עניינם:

ו' ומה הפרש יהיה בין היודע
דברים אלו בקבלה לבד כמו שאתה
יודעם עכשיו התלמיד הנאהב ובין
היודעם בידעה אמתית אתר שיתחדש
לו בנפשו המתנות שאמרתי:

ת ידיעת דבר זה אין בי כח להשיב
כי הסומא לא ישפוט במאורות אבל
חושב אני שיש יתרון מעלה על
היודעם בידעה אמתית ומפורשת
מהיודעם בקבלה לבד כמו שיש יתרון
למי שאומרים לו האמן כי בכים זה יש
מאה והובים ואין אתה יכול לראתם
ולנגיע בהם אבל יהיו לצורכך ויועילוך
למי

nummos ipsemet inspiceret, insuper & quater aut quinquies numeraret, atque iisdem, ubi vellet, cum oculos pasceret, tum etiam uteretur; quia enim tunc demum certo sciret se solum nummos istos suum ad usum paratos habere. Qua de causa nunc ad te, sapientissime magister, accedo, qui præceptis tuis ac monitis dirigar & erudiar ad instituta tua: trade mihi quo pacto voluntati mei conditoris obsequar ex præscripto utriusque Legis scriptæ traditæque per Moysen Israelitis pro laudissimo patrimonio constitutæ: fac repertoris mei, regis, & Dei præstantiam excellentem dispiciam, quatenus homini de muliere nato, dum hujus lucis usura datur, per imbecillam mentis aciem licet: ne committas, ut improbæ cupiditates ab isto me consilio revocent, vitiisque mores & intelligentiæ tenuitas: namque ad hunc finem natus sum.

M. Deum, cujus auspiciis huc advenisti, adventum tuum tibi fortunare volo: beata, quæ te peperit: næ tu magnæ voluptati parentibus eris: oratio tua gaudio me complet: nec sum animi dubius, quin eximiæ virtutis exemplum olim præbeas in Ephrata, Judæamque doctrinis illumines. Nunc igitur, fili, dicto mihi te audientem esse; in mente recondere instituta mea, nec ab his unquam desciscere velim: nam si vis attendere animum, præceptis meis cum ad sapientiam egregiè conformabo.

למי שראה את החובים ומנאם
 חמשה וארבעה פעמים ויש כה בידו
 לראותם כשירצה ולהשתמש מהם כי
 אז ידע בודאי כי יהיו לו לבדו לעת
 הצורך ולכן באתי לפניך מרי ורבי שעל
 פי מרותיך תדריכני ולמדני את חקיד
 הבינני לעשות מצות קוני על פי
 התורה והקבלה אשר צוה לנו משה
 מרשה לבני ישראל כדי שאוכל להכיר
 גדולת מעלת יוצרי מלכי ואלקי עד
 מקום שאדם ילוד אשה יוכל להגיע
 בעיני שכלו בעודו בחיים ואל יטרדוני
 התכונות הרעות והמדות הפחותות ומעוט
 ההבנה כי לכך נוצרתי :

ר' ברוך הבא בשם ה' אשרי יולדתך
 ישמח אביך ואמך שמח שמחני בדברך
 מובטח אני שתעשה חיל באפדתך
 ותורה הוראות ביהודה אך בני שמע
 בקולי יצפון לבך אמרי ואל תטוש תורת
 החדש ואלפך חכמה :

P. Loquere, domine, quia iudicis servus tuus : institui mentem & rationem ad obsequendum præceptis tuis ; à quacunque via minus recta pedes meos arcebo, quo facilius instituta tua servem : namque meus præcepta tua cupidè sitienter appetit animus : fac igitur me ut pro tua iustitia saluum & incolumem præstes.

M. Id ergo primum accipe animo, græce mihi jucundæque discipule, cunctarum notiorum ac doctrinarum principium esse Dei timorem, quo veluti quoddam thesauro quam amplissimo omnino continentur omnes : cuius autem in animo timor iste non fuerit insitus, hunc non idoneum esse, qui admittatur in gymnasia divinæ Legis explicandæ constituta, ne cumulet scelera sceleribus : sic enim res se habet, cui homini contigit, ut Dei maiestatem revereretur, illius animo divinæ Legis doctrina medicamenti salutaris instar erit : contra cui non est datum istuc, venenum existet lethiferum : nam homo sic affectus etiam feris belluis est immanior, quippe qui scientiâ divinæ Legis ad fraudem & malitiam abutitur. Quia de causa noli tu de via recta deflectere, noli de via commemorati timoris declinare nec ad dextram nec ad sinistram, prout à Lege præscriptum est, Dominum Deum tuum timebis. Jam hoc Legis articulo significatur & adversus sapientum discipulos adhibendam esse reverentiam : etenim hi menti tuæ lumina præferent, hi te instituent, atque ad omne officium

Deut. 6. 18.

ח' דבר אדוני כי שומע עבדך הכינותי
 לבי ורעיוני להקשיב למצותיך מכל
 ארח רע כלאיתי רגלי למען אשמור דבריך
 הנה תאיתי לפקודיך צמאה לך נפשי
 בצדקתך חייני :

ו' ואתה דע לך התלמיד הנחמד
 והנעים כי יראת ה' ראשית כל
 הידיעות וכל החכמות והיא האוצר
 הגדול המחזיק את כלן וכל מי שאין
 יראה בלבו אינו ראוי לבא לבית
 המדרש פן יוסיף על חטאתו פשע כי
 זכה ביראה התורה נעשית סם
 חיים בלבו של אדם לא זכה בה
 נעשית סם המות והוא רע מחיות
 השדה כי משתמש במיני הנכלים
 והערמות על כן אל תט ימין ושמאל
 מרדכי היראה כמאמר הכתוב את ה'
 אלקיך תירא ואת לרבות תלמידי
 חכמים כי הם יאירו עיניך ויהירוק
 ויריבוך על פי התורה אשר יורוך :

minas instruent ex præscripto divinæ Legis,
quam tibi dilucide explicabunt.

Deinde discite id quod tibi penitus persuasum esse velim, quisquis animis hominum fuerit acceptus, eum bonum habere signum se Deo quoque gratum esse : nam is Deum clam & palam veretur. Quocirca quisque cum ingenio sese dedere timori isti debet, & efficere, ut ametur ab omnibus, cunctisque fratribus sit in oculis : erat majoribus nostris in ore si semper hæc aurea sententia, Quisque consuescat responsa dare placida, quippe quod extinguit iram, & multo pacis ac concordiae studio conciliare sibi fratres, propinquos, cunctos homines, etiam alienigenam communionem fori conjunctum, huic honorem habere, salutem impertire prior, tam æquum & fidum esse, quam consanguineis suis, sicuti Israelitarum editis. Etenim multo gravius est scelus ethnico, quam Judæo quid per vim eripere : nimirum ille propter injuriam sibi factam Dei nomen profanum despiciatum habet, ac nobis universis inclementer dicit Legem nostram adeo, sanctam pati (Deus propitius esto) nos hominibus extraneis sua furari, rapere, contumelias imponere : quin illa stricte vetat alienigenam deludere doli, captivitatibus, mendaciisque fallere : non est jus reliquias Israelitarum fraudem face-

עזר דע ודאמן שכל מן שרחה והבריות
 צוחר הימנו סימן שוב דואל לו שרחה
 במקום נחור הימנו ודואל ירל אה
 דלסתר ובגלוי על כן לעולם יהיה
 אדם ערום ביראה זאת לעשות
 באופן שכל בני אדם יאחבו אותו
 ויהיה רצוי לכל אחיו ודואל
 סגולתא כפי קדמוניו להיות מענה
 דך שגור בפיו שדואל משיב חמה
 ולהרבות שלום עם אחיו וקרוביו ועם
 כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק
 ולכבדו ולהיות מקדים בשלומו ולהיות
 ישר ונאמן עמו כמו עם אחיו ורע
 ישורון כי טלתו חמורה מגולת ישראל
 משום חלול ה' וכרי ביון שאמרו
 עלינו שטנה שתורתינו הקדושה תסבול
 חס ושלום הנעבה והגול והביון
 לשום אדם ודאי דחמירה אפילו על
 געבת דעתו של נכרי ומלכא אליו
 תועה ודברי כופ כי שארית ישראל
 לא יעשו עולה ולא יכבדו כב עם
 שם

re cuiquam, neque mendacium dicere, non est, neque voces ambiguas fundere, quibus duæ differentes sententiae subiectae sint: in ore semper idem quod in animo habere debent, puris manibus esse, mente casta, recta sapere, vera loqui, avaritiam, fraudem, & omnes omnino fallacias odisse.

Cave ne quenquam ita respicias, uti deseras veritatem: hanc unam posthabitis omnibus colito: Deus enim sanctus est, & huius sigillum veritas. Jam quid tibi cunque largietur conditor tuus, id tibi sufficiat, seu parum, siue multum fuerit: sic enim habeto, divitem esse qui sorte suâ contentus vivat hilaris: qui vero circumfluens omnibus copiis sollicitus est, & angitur animi, hunc neutiquam esse divitem.

Singulas actiones tuas Dei nomini dicato: ad gloriam præpotentis opificis omnia referito: continuis vitæ commutationibus auctorem tuum agnoscito, incedendo, decumbendo, surgendo. Exempla rebus adjungamus: cum cibum capis, considera animo divinæ mentis infinita solertia cibum ita paratum, ut in se vim habeat ejusmodi, quæ convertatur in naturam ejus à quo sumitur: cum vero cubitum abis, cogita tecum nobis hominibus divino beneficio tributum esse somnum, qui

שנים אדם נלח ימצא בפיהם לשון
הפיה דוד ששמש לחתום אפי' אלה מה
שבלב יהיה בפה נקי כפים ובר לבב
ועל צדקות ודבור משה שנים בעצ
ועל כל דבר דבר
ללא תשא פנים לשום אדם נגד
דאמר יהיה דומה אלוהים אלך סל
שאר הדברים כי אלקים קדושים
וזחמם אמת הסתפק במה שחנך
בדאך אם מעט ואם הרבה ורע כי
אין עושר לאדם בהתקפות והשמה
בהלוק לית הרבה נכסים מדאמר
וחומם נפש הו' באשר עשיר
וכח מעשה חיו לשם שמים
ולכבוד הבורא יחיד בכל דבר
דעו בלבד ביד בשבד ובקום
חפשי במאכל דע שהשם יחיד
ברא המון בעצם חכמתו ועו' בו נח
לחשיב לעצם הונו בשבד בשחלף
לשון חשוב שד' ברא השירה לאדם
במ' שהוקף עת יחלוק כח וזוהי
במ'

corpus laxet, reficiatque vires, ut sani deinceps ac validi Deo cultum adhibeamus: similiter & ad ceteras corporis functiones animum adverte, pro quibus honores Deo & gratias habeto. Sic, sic debes omnia quæ facis ad Deum referre, qui tibi continuo providebit ac consulere, vias tuas rectas efficiet omnes; arcebit pedes tuos omni tramite, qui ad dextram aut ad sinistram abducatur.

Porro autem cunctis in rebus palam & clam agendis pudoris & verecundiæ leges servato, quia enim verecundos sapientia comitatur.

Vide diligenter etiam atque etiam ne consuetudinem jungas cum improbis, quia enim consuetudo cujusvis animum ad præstantiores deterioreve partes applicat, tum autem Deus abominatur homines sceleratos: ne inducas igitur animum admiscere te consilio & coetualium: ne vestigiis istorum insistas, qui pede properante tendunt ad maleficium: notum tibi fuerit & illud, persuasumque, si cum istis usu conjunctus sis, tametsi non imiteris eorum facinora; nihilo secius incepta tua Deum interrupturum esse, tum te corde tuo cessurum numinis amorem simul & sanctum horrorem & anfractibus adeo plenas tibi fore vias omnes. Fuge pravitatem, declina a turpitudine.

בריא לעבודת הבורא וכן בכל שאר
 הפעולות הגופניות החבוניות בהם וכן
 כבוד ותודה לאלקים כי בזה האופן
 כל מעשה יהיו לשם שמים ותהיה
 השגחתו דבקה בד והוא ישר כל
 ארחותיו הסר רגליך מכל נתיב ישט ימין
 ושמאל
 והוא צנוע בכל פעולותיו במפוחים
 ונסתר כי את צנועים חכמה
 שמור נפשך מאד מלהחזיר עם
 פועלי און שהחברה ירגיל האדם
 לכל מדה טובה או מענה ודרשעים
 תועבת ה' המה על בן בסודם
 ובקהלם אל חבא נפשך סנע רגלך
 מתיבתם כי רגליהם לרע ירוצו ורע
 והאמן כי פהתחברך עמהם אף כי לא
 תעשה במעשיהם יפריצ ה' מעשיך
 ותחרק מאהבתו וידאתו ויקלקלך כל
 ארחותיו הסר רגליך מרע ומן הביעור
 למן החסרה ליווהנה והיר לעולם שלא

pitudinem, & quicquid ad ejus similitudinem
 accedere videatur : vigila jugiter ne voceris
 in supicionem alicujus rei flagitiosæ. De
 omnibus bene mereri studeas, nec graveris
 dare beneficium indigentibus siquidem tibi est
 in manu, modò ne quidquam contra Deum
 committas : nam si usu veniat, ut hominum
 aliquis, ipse parens, herus, præceptorque tu-
 us, immo verò princeps, aut etiam rex longè
 potentissimus jubeat te quidpiam facere con-
 tra Deum, ne huic pareas & dicto sis audiens,
 ne commoveat te tantum homo, quantum De-
 us Opt. Max. sedenim hujus imperium & tri-
 bunal horrendum plus tibi terroris incutiat,
 quàm cujusvis hominis, atque adeo regis edi-
 ctum ac minæ quantumvis formidolosæ. Quam
 si teneas agendi rationem, occurret expecta-
 tioni tuæ Deus; & à latenti pedica & prorsus
 ab omni casu sinistro te tuebitur : magnos &
 violentos leones prosterne, aspidas & dra-
 cones obteres, & cunctis è periculis evades
 salvus & incolumis. Nunc verò tu, quoniam
 divinæ Legis cupis arcana percipere, limini-
 bus meis inhæreto diebus singulis usque à di-
 luculo ad vesperum : non gravabor enim ad
 salubrem animo tuo virtutem atque religio-
 nem in Deum erudire te die toto : age verò,
 nate, para te, para mentem & rationem, at-
 que imo de pectore quàm poteris ardentissimè
 comprecare Deum, ut tibi pandat doctrinæ

לבא ליהי חשד מרד שחז גנאי
 עשר מוכרת עם גר אדמה אל
 חסנע טוב מבעליו בהיות לאלי יוד
 לעשרה ובלבד שלא תחטא לאלקים
 כי אם יאמר לך אדם ואפילו אביר
 קנע או מורה צדק ואפילו שר או
 שלטון עשה דבר זה וחטאת לאלקים
 לא תאבד לו ולא תשמע אליו לא
 תראת מפניו כי גדול ה' ומבולל מאד
 ויראתו וצויו תהיה קדומה להיות
 על פניו ממצות ויראת שום אדם
 ושלטון כי אם נכח אתה עושה ה'
 יהיה בכסלך ושמר רגלך מלכך ומכל
 דבר רע על שתי יפות תרחוק ותרפס
 כפיר ותנין ותנצל מכל הפנעים דעים
 ואחת המבקש תורה שוקק על דלתותיו
 יום יום מבקר לערב כי לא אמנע
 מלסמוך להועיל וללכת ביראת ה'
 על איש אחד עשה זאת איפה בני
 הבני לקראת אלקיך והכן לבך ודעות
 ודחפלה אלהיך בעל כח ומעשה יפתח

portas, ac claustra sapientiæ referet: nosce, nosce Deum: hæc est enim una res, in qua recte gloriari si gloriari velis. Ceterum horre Dei munus, præcepta fac offe: mirum hæc est hominis absoluta perfectio.

*Pro confecto finitoque libello honores & gratie
Deo, tujus opificium est rerum universitas.*

[illegible]

לֹךְ שְׁעָרָיו תִּוְחָדָה שְׁעָרָיו חֲבֻדָּה וְהַשְׁכֵּל
וַיִּדְעוּ אִתּוֹ כִּי אִם מִוֶּאֱתָ יִתְחַלֵּל
הַמִּתְחַלֵּל אֶת הָאֱלֹהִים יִרְאֶה וְאֵת
מַעֲשֵׂיו שֶׁמֶד כִּי יִהְיֶה וְסֵל הָאֲדָמָה:

תָּס וּנְשָׁלָם לַכְּבוֹד ה' יוֹצֵר עֲוֹלָם:

comprobat. Dicitur: ut tibi pueri & uxor
que imo de pectore duntaxat exierunt
nate, pueri te, pueri mentem & rationem, at-
que in Deum existeret dicentes: ego sum;
salubrem animo tuo virtutem atque religio-
faculo ad veritatem: non gravaber enim ad
iustitiam imperato dictis singulis utique, de
divina Legis capite arcana percipere, immo-
bilis & incolens. Etiam vero tu, **quidam**
cones operes, & cunctis & parulis cordes
violentes bonos profectus, aliquid & de-
ab omni cum huius te inebuit: magno &
tioni tua Dicitur: & huius pueri & pueri

Hæc est à me composita præcatio, quâ religionem sacrorum, maleficiorum pœnitentiam, & adeptionem sapientiæ petas ab eo, qui solus illa dona cœlestia dare potis est.

Animum ad Deum appelle, & quàm poteris attentissimum tene.

DEUS, cujus de laudibus mea vox ubique prædicat, ne de me conticescas: Deus magnæ, potens, & formidabilis, ego tibi confidi, ne committas, ut pudore suffundar: vias tuas, obsecro Domine, monstra mihi, semitas aperi: Augusta de sede tua respice puerum tuum, effice Legis & disciplina tue gnarum & prudentem: namque tuorum ego præceptorum intelligentiam usquequaque sitio, & ejus, quod à te conditum est, juris prudentiam ita desidero, ut præ studio mihi deficiat animus: vanum à me sensum averte semper, & opinionem falsam, qua abhorrent à tua Lege, & à sententia sapientum, illorum videlicet cultorum veritatis, quibus tute mysteria tua aperuisti: expectationem desiderii mei exple: ne denegaris: exaudi, Domine, exaudi me pro mira benignitate tua: agedum laxa mihi mentem, & rationem, & præbe, quæ se te, judicium intelligens, fac, ut ad Legem tuam servandam incumbam toto pectore, idque mihi consulant assiduè renes ambo, tuis ut impe-

תפלה תקנתי לשאול עור מהעון
האמתי על היראה והתשובה ולמוד
החכמה:

הכון לקרת אלקיך בכונה :

אלקי תהלתי אל תחרש האל הגדול
הגבור והנורא בך בטחתי אל אבושה
דרכיך אדוני הודיעני ארחותיך למדני
שלח עזרתך אל עבדך מקדש והבינהו
תורתך וערותיך כי צמאה נפשי ורוחי
לדעת את מצוותיך גרסה נפשי
לתאבדה אל משפטך בכל עת דרך
שקר הסר ממני וכל דעת כוזב אשר
לא כתורתך וכרעת החכמים האמתיים
אשר ישבו בסודך אל תשיבני מסברי
ענני אדוני ענני כי טוב חסדך פתח לבי
ורעיני הבינני ואצרה תורתך ואשמרנה
בכל לב ויהיו שני כליותי יועצות אותי
בכל עת לנצור פקודיך ולבי כמעיון
המתנבר

rijo obtemperem: redde meum animum, assimilem
 fonti magis ac magis incrementi, diluvio perenni.
 & illita tectoria calce cisterna, qua nec guttam
 humoris quidem amittat: inclina voluntatem ac
 consilium meum, ad tua mysteria, tenenda, ad im-
 peria facienda, atque ad numen tuum pie metu-
 endum: namque tu vallum meum, tu lorica
 mea, tu, Domine, clypeus ille, quo regor undi-
 que, tu decora mihi galea, & crista sublimis, tu
 idem mea fortis sis stabilimen, ne sinas oculi mei
 pascantur aspectu rei, flagitiose, tu porro meum
 esto retinaculum, contine pedes à cursu nequitia,
 contine manus à munere corruptoris & iniquo
 questu, contine porro vires omnes ab omni incepto
 ejusmodi, quod voluntati tuae repugnat: à
 consiliis depravatis ac deviis ad tuum me con-
 verte nutum: recipe in gratiam plane reconcili-
 atam: maleficia remitte mihi prorsus omnia sci-
 enter imprudenter admissa: pœnitet, non rever-
 tar: nec cogitatione, nec oratione peccabo de-
 inceps: hyssopo me felici resperge, uti purus eva-
 dam, elue cunctas flagitiorum meorum maculas,
 supplicem me ne rejice, miserere mei, Domine,
 pro tua immensa & infinita misericordia: trade
 mihi prudentiam & providentiam quandam inte-
 riorem ac reconditam, exacue mihi mentis aci-
 em ita, ut splendorem pulchritudinemque tuae
 Legis admirabilem perspiciam: cor purum effice
 mihi, & ad spiritum rectum innova praeordia
 mea, quo castior tuam majestatem verear usque,
 &

המתנבך ובנחל טבע ובבור סיד שאינו
מאמר טפה דגם לבי הדעיפה את
עדותך לשפור ולעשות וליראה מפניך
כי אתה מחסי וכסי אתה אדוני מן
בעדי כבודי ומרים ראשי אתה תומיד
גורלי להעביר עיני מראות רע ורגל
מלחץ לדעה ידי מחסוך בשחך ובצע
וכל נחתי מלעשות נגד רצונך נל
מעלי חרפה ובוז מכל מטשין ומפתה
מארחתיך השיבני לעשות רצונך וקבלני
לפניך בתשובה שלימה ושמע על
כל פשעי שגגותי וזדונותי ולא אוסיף
לדאגה עוד בחטא לא במחשבותי
ולא בדבור תחטאני באזוב ואטור וכל
עונותי מחה אל תשליכני מלפניך
חנני אלקים כחסדך בסתות חכמה
ופינה תודיעני נל עיני ואביט
נפלאות מתורתך לב טהור ברא לי
אלקים ורוח נכון חדש בקרבי ליראתך
ואשמרה תורת תמיד לעולם ועד
אחל

Cùm Rabbi Mesulem clarissimi Rabbi Isaaci
 Selami filius, vir doctus & intelligens, hujus
 libri dignitatem animo considerâset, simul
 & dispositionem & ordinem luculentum,
 hoc ejus præconium versibus mandavit.

*Quisquis docendi cepisti provinciam assidue di-
 scipulorum perfectioni consule,*

*Sincero Dei cultu tradendo, confirmandâque re-
 ligione purâ.*

*Pura religio & doctrina sanè quàm exquisita
 In hoc continetur libro omnium vocibus cele-
 brando.*

*Ergo prole suâ adeò gloriosâ letetur parens hujus
 nostri Abrahami Jagel,*

*Et hic laudibus effertur, qui nobis impertivit
 tam eximiam doctrinam.*

FINIS.

אחלפתי וכוני דרכיך לשמור חקיך אל
 תעזבני ואל תטשני ואל תסור חסדך
 מעבדך בן אמתך אלי אתה ואורד
 אלקי ארוסמך ואתה אלקים ארוני
 עשה אתי למען שמך כי טוב חסדך
 הצילני ברוך אתה ארוני למדני חקך
 והגן לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך
 אדוני צורי וגואלי ;

כראות

P

& legem tuam observem sine fine : muni mihi vi-
 as, obsecro te, quàm aptissimas ad obsequendum
 praeceptis tuis : ne deseras, nè derelinquas me,
 neu misericordiam tuam mihi deneges servo tuo
 ancilla tuae filio : te Deum meum celebrabo, te Do-
 minum meum magnificabo ; te igitur obtestor re-
 ctorem & Dominum meum, ut, quae tua est boni-
 tas, tua laudis ergò benignè mihi facias, saluti
 meae consulās, atque hoc tibi nomine gratuler,
 quòd tuorum mihi sententiam oraculorum expo-
 fueris. Verba ore meo fusa, & animi mei cogitata
 tibi cordi sint, qui idem es & Dominus meus, &
 servator meus.

Cum

כראות המשכיל ר' משולם בכמהדר
 יצחק סלם יצו יופי החבור הלז וחין
 ערכו נשאת משלו ויאמר כה:

שלמות התלמיד	אנש חפץ תמיד
אמונתיו בטוב	בחזק את ברק
ופרפר לחכמה	הלא טוב אמרה
ויקרא בו כי טוב	בספר זה ימצא
לאברהם יגל	ואב ראם יגל
חננו לקח טוב	ישבח יען

Cùm Rabbi Mesulem clarissimi Rabbi Isaaci
 Selami filius, vir doctus & intelligens, hujus
 libri dignitatem animo considerâffet, simul
 & dispositionem & ordinem luculentum,
 hoc ejus præconium versibus mandavit.

*Quisquîs docendi cepisti provinciam assiduè di-
 scipulorum perfectioni consule,*

*Sincero Dei cultu tradendo, confirmandâque re-
 ligione purâ.*

*Pura religio & doctrina sanè quàm exquisita
 In hoc continetur libro omnium vocibus cele-
 brando.*

*Ergo prole suâ adeò gloriosâ letetur parens hujus
 nostri Abrahami Jagel,*

*Et hic laudibus efferratur, qui nobis impertivit
 tam eximiam doctrinam.*

FINIS.